

Európske príbehy z Ukrajiny

2024

Európske príbehy z Ukrajiny, 2024, 75 s., ilustrované.

Táto publikácia vznikla pri príležitosti 15. ročníka Ceny Európskej únie za literatúru (EUPL) a vyjadruje našu neustálu podporu ukrajinskej literárnej obci. Od roku 2019 získali túto cenu dve ukrajinské autorky: Haska Šyjan (2019) za svoj druhý román *Za chrbtom* a Jevhenija Kuznecova (2022) takisto za svoju druhú knihu *Spýtajte sa Miječky*. Obom autorkám konzorcium EUPL ďakuje za príspevok do tejto publikácie.

Kniha vznikla v spolupráci s literárnou agentúrou OVO. Jej riaditeľke Viktoriji Maťuši ďakujeme za neceniteľnú podporu pri koordinácii práce prekladateľov, redaktorov a tiež ilustrátorky Sofije Sulij. Poďakovanie takisto patrí Andrijovi Kurkovovi za to, že sa podujal napísať predslov. Všetkým sme vám nesmierne vďační.

Pri príležitosti Frankfurtského knižného veľtrhu táto kniha vychádza v ukrajinčine a v troch bilingválnych vydaniach: po anglicky, nemecky a taliansky. Vydania v ostatných jazykoch budú dostupné na webe EUPL (www.euprizeliterature.eu).

Vydanie je financované Európskou úniou. Názory a myšlienky autorov nemusia nevyhnutne odrážať názory Európskej únie a Európskej agentúry pre kultúrne záležitosti (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nezodpovedajú.

EUROPEAN UNION
PRIZE FOR LITERATURE

Co-funded by
the European Union

EUPL 29, Chaussée d'Ixelles Box 4, 1050 Brussels
info@euprizeliterature.eu

OVO LITERARY
AGENCY

© EUPL preložené vydania
© Ukrajinské vydanie: Andrij Kurkov,
Haska Šyjan, Jevhenija Kuznecova
© Ilustrácie: Sofija Sulij

Haska Šyjan, Jevhenija Kuznecova

Európske príbehy z Ukrajiny

Predslov: Andrij Kurkov

Ilustrácie: Sofija Sulij

Obsah

Čitateľovi.....	5
Eurochiméra.....	10
Andrija.....	42

Čitateľovi

Andrij Kurkov

Predstaviť súčasnú ukrajinskú literatúru zahraničnému čitateľovi nie je jednoduché, pretože skôr než sa rozhládený čitateľ ponorí do súčasnej literatúry, opiera sa o svoje predchádzajúce vedomosti, o poznanie klasiky.

Napriek tomu, že v poslednom čase vyšlo zopár prekladov ukrajinskej klasiky, pre zahraničného čitateľa zostáva neznámou a spolu s ňou mu je cudzie aj to základné – jej súvis s európskymi tradíciami a dejinami. Predstavenie ukrajinských spisovateľov je však zároveň vzácnym poslaním a prekvapivo vďačnou činnosťou, najmä v súčasnosti, keď je význam všetkého ukrajinského – dejín, kultúry a obzvlášť literatúry – posilnený ruskou agresiou a cieľenou snahou Ruska o zničenie ukrajinskej kultúry a identity.

Prv než sa pustím do rozprávania o predstaviteľoch súčasnej ukrajinskej literatúry, mi preto dovoľte predstaviť vám niekoľko postáv ukrajinskej klasiky. V zásade vám to umožní spoznať súčasnú tvorbu v nadväznosti na istú európsku literárnu tradíciu.

Spomedzi mojich obľúbených hrdinov ukrajinskej minulosti vyniká Giorgio da Leopoli, známy aj ako Jurij Drohobyč, no jeho skutočné meno znie Jurij Donat-Kotermak. Predstaviteľ renesancie, básnik, filozof, astronóm a astrológ Jurij Donat-Kotermak sa narodil v meste Drohobyč neďaleko Ľviva. Po štúdiu na Jagelovskej

univerzite v Krakove tam zostal pôsobiť ako pedagóg. Následne pôsobil aj na najstaršej univerzite v Európe, v Boloni, kde ho v roku 1481 zvolili za rektora.

Vo februári 1483 vydal v Ríme knihu *Prognostické hodnotenie súčasného roku 1483* v latinčine, o ktorej sa predpokladá, že ide o prvú tlačenú knihu napísanú ukrajinským autorom.

O stodvadsaťsedem rokov neskôr, v roku 1610, ďalší ukrajinský mysliteľ, spisovateľ, filozof a teológ Meletius Smotryckyj po poľsky napísal a vydal svoju polemiku *Plač*.

A v neposlednom rade, v roku 1722 sa v Ukrajine narodil Hryhorij Skovoroda, ktorý sa stal najznámejším ukrajinským filozofom a umelcom, poetom a bohoslovcom, autorom filozofických traktátov, za ktoré si vyslúžil prezývku *Sokrates*. Hryhorij Skovoroda písal po staroukrajinsky, starosloviensky, slobožanským nárečím ruštiny a po latinsky. Počas života sa jeho diela v dôsledku cirkevnej cenzúry nevydávali.

Na takých mocných základoch stojí slávna ukrajinská klasika 19. a 20. storočia a aj dnešná literatúra, hoci mnohí súčasní autori by zrejme tvrdili, že ich diela s klasikou vôbec nesúvisia.

Dnešnú ukrajinskú literatúru v prvom rade zastupuje nová generácia, ktorú pokojne možno nazvať generáciou vojny. Svojimi dielami a jasným občianskym postojom odsunula z národnej literárnej scény starších spisovateľov, ktorí si museli raziť cestu k čitateľovi v kontexte postsovietskej politickej, morálnej a hospodárskej krízy a ktorí museli vlastnou kreativitou prekonávať apatiu postsovietskeho čitateľa. No nebyť

Jurija Andruchovyča, Oksany Zabužko, Marije Matios a ďalších predstaviteľov tejto generácie, aj tá nová by si len ťažko hľadala vlastné publikum.

Lenže v Ukrajine, ako aj v každej inej krajine, kde sa veľa číta, sa literatúra vyvíja nepredvídateľne a dynamicky. O to väčšmi, že od roku 2014, teda od začiatku rusko-ukrajinskej vojny, spisovatelia pocítili vlastnú zodpovednosť za budúcnosť krajiny a svojich čitateľov a stali sa súčasne kronikármi, svedkami, účastníkmi a sudcami udalostí, ktoré sa odohrávajú v Ukrajine a v súvislosti s ňou.

Ukrajinská vojnová próza vrátane tej dokumentárnej, ktorú zvyčajne píše účastníci bojov, veteráni a dobrovoľníci, sa stala najrozšírenejším žánrom, no mainstreamová literatúra predsa nestratila svoju energiu a naďalej vyzýva čitateľov, aby si uvedomovali a analyzovali vlastné postavenie v kontexte ukrajinskej každodennosti a dejín. No a, pravdaže, prebiehajúca vojna sa vyskytuje aj v dielach, ktoré nie sú vyslovene o nej. Vojna zasiahla osudy všetkých Ukrajincov, a preto zasahuje aj osudy všetkých literárnych postáv.

Ani jedna spisovateľka predstavená v tejto knihe nepíše „vojnovú prózu“. Píšu o živote, aký je v našej krajine v tejto dobe. Texty Hasky Šyjan a Jevhenije Kuznecovej odzrkadľujú našu realitu a hovoria o našich snoch a problémoch, o životných otázkach, o ktorých sa ťažko rozpráva nahlas, no predsa je nutné sa im venovať.

Haska Šyjan vstúpila do ukrajinskej literatúry románom *Za chrbtom*, za ktorý v roku 2019 získala Literárnu cenu Európskej únie. Práve bolestivé otázky,

ktoré sa hrdinka románu, mladá Ľvivčanka Marta, snaží zodpovedať, rozpútali v ukrajinských literárnych kruhoch búrlivé diskusie. Uvažuje o falošnom a úprimnom vlastenectve, vlastnej angažovanosti či ľahostajnosti voči osudu krajiny počas vojny, o diktáte a slobode zvoliť si vlastnú cestu. Potom čo sa do Európy presťahovali milióny ukrajinských odídencom, nadobudol román *Za chrbtom* ešte väčší význam.

Hlavnou témou diel Jevhenije Kuznecovej je *domov* vo všetkých významoch tohto slova. Domov ako spoločenstvo, ako chrám, alebo domov ako úkryt či útočisko. Obraz šťastného domova Jevhenija znázornila vo svojom románe *Spýtajte sa Miječky*.

Nútené spolužitie príbuzných, ktorí sa na život pozerajú veľmi odlišne, je témou aj jej posledného románu *Rebrík*. Situáciu opísanú v tomto diele takisto zapríčinila rusko-ukrajinská vojna. Hlavný hrdina, mladý ítečkár Tolyk, emigroval do Španielska ešte pred vojnou a po nej k nemu prichádzajú žiť rodičia odídenca. Trojposchodový dom, ktorý bol ešte donedávna priestranný a pohodlný, sa odrazu pre majiteľa stáva nepríjemným a primalým. *Rebrík* je román o vlastnom osobnom priestore, o spolunažívaní a o tolerancii.

Jevhenija Kuznecova má výnimočný dar: s ľahkým nadhľadom láskavo opisuje náročné a dokonca aj dramatické situácie. Má svoj vlastný štýl.

Ukrajinská literatúra teraz prežíva dramatické, no predsa veľmi aktívne obdobie. Otvárajú sa nové kníhkupectvá a spisovatelia, ktorí sa stali vojakmi, aj počas vojny píšu nové romány. Rád by som upozornil napríklad na Markijana Kamyša, Sofiju Andruchovyč,

Artema Čapaja, Katerynu Michalicynu, Oleksandra Mycheda a Artema Čecha. Ich knihy sú k dispozícii aj v prekladoch do mnohých cudzích jazykov. Rovnako ako Haska Šyjan a Jevhenija Kuznecova, aj oni formujú literárny svet dnešnej Ukrajiny. Svet, ktorý je otvorený zahraničným čitateľom a ktorý im pomôže lepšie pochopiť Ukrajinu, jej dejiny aj súčasnosť.

Eurochiméra

Haska Šyjan

Leto roku 1989 bolo ako horská lanovka, ktorá je na jednej strane pripevnená k Leninovej ruke ukazujúcej do diaľky a na druhej strane sa stráca v hmlistých výšinách.

V máji sme nastúpili do pionierskeho tábora. Bolo to už akési rozpačité, ale dodržali sa všetky rituály: uviazali sme si šatky, vyfotili sa pri pamätníku vodcu obrátenom chrbtom k ľvovskej opere a nikto už ani neskrýval rozhorčenie nad toľkou neúctou. Niežeby ma ten šušlavý trpaslík v baretke niekedy trápil – skôr mi liezla na nervy jeho všadeprítomnosť a tá prehnaná pozornosť, ktorá sa mu venovala raz z profilu, inokedy *en face*, v podobe holohlavého starca či anjelsky kučeravého chlapčeka, ba až Amora. „Lenin sem, Lenin tam, dokedy ešte...“ myslela som si.

Jediné prejavy sovietskych oficialít, ktoré dokázali zaujať moju detskú pozornosť, boli pohreby dvoch predgorbačovských lídrov. Pietne procesie sa v tie dni konali vo všetkých mestách Zväzu a pri pohľade z môjho okna pripomínali kočovný cirkus predstierajúci smútok, no najmä – nemusela som ísť do škôlky, pretože všetkým udelili deň voľna na smútenie.

Počas leta roku 1989 sa všetko radikálne zmenilo. Ktovie prečo. Do úplného rozpadu ZSSR zostávali dva roky, Berlínsky múr ešte stál, hoci už možno prichádzali prvé mocné tektonické otrasy. Keď sme sa prvé-

ho septembra 1989 vrátili do školských lavíc, Leninove portréty z čestných miest nad školskými tabuľami

zmizli: po maľovaní tried ich nebadane, ba akosi sprisahanecky, nezavesili, preto po nich nezostali ani len vyblednuté stopy, len miestami zradné klince, na ktoré zakrátko pripevnili tu Ševčenka, inde Ježiša a niekde zasa hodiny s podobizňou známeho zajaca ponúkajúceho nápoj Nesquick, aké v školách rozdávali obchodní zástupcovia.

Možnou príčinou unáhlenej dekomunizácie boli americkí žiaci, ktorí do našej školy prišli v rámci výmeny. Nielenže nechodili v uniformách, ale dokonca nosili džínsy! Ten výstredný symbol skazeného Západu, plného pokušení! A ani to im nestačilo! Všetci vtedy povinne museli písať čiernymi atramentovými perami. Na taký staromódny nástroj (teraz sa, mimochodom, opäť dostáva do módy) si Američanky nezvykli. Jedna z nich si náhodou zababrala džínsy atramentom, no namiesto toho, aby ich jednoducho oprala, si ich pofarbila celé. Na jej obranu treba dodať, že vo vtedajšom Lvive voda tiekla podľa rozvrhu, od šiestej do deviatej ráno a od šiestej do deviatej večer, a automatické práčky boli čosi ako kozmická loď zo sci-fi filmu.

Ten atramentový manifest plný neslýchanej a nevídanej drzosti zasial semienka spoločnej mládežníckej rebélie: proti uniforme povstali všetci a deň za dňom si čoraz odvážnejšie obliekali to, čo sa im poda-

GOODBYE LENIN

Back to school collection 1989

rilo nájsť vo svojich nevel'mi rozmanitých šatníkoch či šatníkoch rodičov, a postupne tak upúšťali od kanonických hnedých šatočiek s bielymi zásterami a priliehavými sakami. Pionierske šatky sa už ani nespomínali. Zaujímavé je, že učiteľ'ský zbor a vedenie školy to prijali bez náznaku odporu či dokonca odsúdenia – akoby sami vyčkávali vlnu slobody, ktorá ich zmetie a odnesie zo sveta, z ktorého už dávno snívajú utiecť a v ktorom ich už nebaví žiť.

Ktovie, čo spôsobilo väčšie problémy – či absolútne nepohodlná každodennosť a státie v radoch na základné tovary po nociach, alebo nedôverčivá atmosféra panujúca medzi ľuďmi a klamstvá systému –, ale pre väčšinu ľudí, bez ohľadu na vek a povolanie, dosiahla neznesiteľnosť priemerného sovietskeho života kritickú úroveň.

V to leto nás, ako aj mnohokrát predtým, navštívila mamina spolužiačka, ktorá už asi desať rokov žila v NDR. K oranžovému Wartburgu s mužom pripli svoj parádny prívos a vydali sa na ďalekú cestu cez niekoľko hraníc. Prívos si vlastne kúpili práve na to, aby sa ich päťročná dcérka mohla pohodlne vyspať na hraniciach, kde občas museli čakať aj deň či dva. Parkovali v našom bezpečne zamknutom dvore a tá ich snehobiela kapsula vybavená všetkým potrebným bola v mojich očiach dokonalým spojením úkrytu od ukrutných časov a raketoplánu či dokonca portálu, ktorý človeka za okamih preniesie do krajšieho života.

O možnom zázraku svedčilo aj to, že z úhl'adných dvierok prívosu ako z čarovnej skrinky z času na čas

vyberali žuvačky Wrigley's a čokoládky Milka. Mne ako dieťaťu postačovali na to, aby som bezpodmienečne verila, že tam, kde skladajú také bezodné domčeky na kolesách, je svet krajší a všetci majú sviežejší dych. V mojom presvedčení ma len utvrdzovali katalógy OTTO, ktoré nám vozili na prelistovanie, lebo objednať sme si z nich, pochopiteľne, nemohli. Boli však najkrajším darčekom: dodnes si pamätám vôňu tých stránok, rovnaké modely oblečenia v ôsmich farbách (nemožné!) a stránky s čipkovanou bielizňou a prístrojmi na masáž prsníkov – ak sme niekomu katalóg na pár dní požičali, zvyčajne sa vrátil bez nich.

V tom čase sa už živo hovorilo o zjednotení Nemecka a pamätám si, ako raz naši priatelia nechápavo rozhutovali, prečo sa sovietske republiky snažia odtrhnúť od Moskvy, zatiaľ čo sa Európa snaží zbaviť hraníc. Takú otázku mohli položiť len ľudia, ktorí neboli priamymi obeťami storočí toxických imperiálnych praktík Ruska. Odpoveď bola v skutočnosti jednoduchá: aj my sme sa chceli spojiť s Európou, ale na to sme sa najprv potrebovali oslobodiť.

Nakoniec, keď sa hranice predsa len pootvárali a my sme sa priblížili čaru západného sveta, sa môj starý otec vo svojej žltej lade vydal na poriadny výlet po Európe. Bolo to už po páde múru a dalo sa odviezť nielen do Drážďanskej galérie, ale aj do predajní spotrebičov v Západnom Berlíne. Tam si starý otec z veľkej časti svojich úspor, vymenených z rubľov na nemecké marky, kúpil videoprehrávač. Takú škatuľku, v ktorej sa po savane preháňali slony a žirafy; bola skutočne pôsobivá.

Po niekoľkých neúspešných pokusoch pripojiť škatuľku k televízoru zostal videoprehrávač v krabici a ja mám dodnes pocit, že sa slony a žirafy v komore u starej mamy môžu každú chvíľu vyslobodiť. Ako vo filme *Jumanji*. Možno už nastal čas posunúť tú čarovnú skrinku novej generácii milovníkov staromódnosti, ktorí by si radi prezreli svoje domáce videoarchívy, počnúc trojhodinovou VHS kazetou zo svadby rodičov (tie zrnité nestabilné zábery, aké sa dnes úpenlivo napodobňujú na Instagrame). A práve na tom prístroji by stálo za to pozrieť si filmy *Good Bye, Lenin!* a *Životy tých druhých*: také premietanie by poskytlo zvláštny historický ponor. Dala by sa oživiť atmosféra nelegálnych kinosál, ktorých prevádzkovanie položilo základy úspechu niekoľkých známych ukrajinských politikov a mnohých väčších aj menších podnikateľov.

Medzitým som detským pohľadom a sluchom sledovala vývoj toho, čomu sa hovorí národnooslobodzovací boj, rozvrat impéria a dekolonizácia. Prebiehala takzvaná revolúcia na žule, teda hladovka študentov na kyjivskom Námestí októbrovej revolúcie, ktoré sa vtedy ešte nevolalo Námestie nezávislosti. Neuveriteľným prejavom súdržnosti a neskutočnej koordinácie v preddigitálnej dobe bolo, keď sa v jeden decembrový deň státisíce ľudí pochytili za ruky a vytvorili živú reťaz dlhú asi päťsto kilometrov, spájajúcu obrovskú časť krajiny od západu na východ. V rodinných albumoch máme rozmazanú čiernobielu fotografiu mojich rodičov, z ktorej cítiť, ako im mrzli nohy v nevhodných topánkach na ktoviekoľkom kilometri Kyjivskej magistály, kdesi pri Žytomyre.

Akcionizmus tých čias bol triumfom umenia neovplyvneného speňažovaním. Keď vôbec nebolo peňazí, bolo treba tvoriť bez nich a nie pre ne. Preto všetko aj prebiehalo inak než s rozpočtom plánovaným na dva roky. Niekedy neslávne, ale, napodiv, omnoho častejšie až kúzelne, fantasticky a s výnimočnou energiou. Až teraz si uvedomujem, aké som mala šťastie, že som sa vo veku desiatich či dvanástich rokov mohla ponoriť do formovania kultúrnych vrstiev novej ukrajinskej literatúry, hudby a performancie. Festival *Vyvych*, vystúpenie Boo-ba-Boo vo Lvivskom cirkuse, *Chrysler Imperial* v opere či koncerty pôvodnej zostavy kapely Mŕtvy kohút v Kurbasovom divadle patria medzi moje najkrajšie spomienky z obdobia dospievania.

Tie názvy pozná málokto aj v Ukrajine, žiadny zo spomínaných projektov sa nestal masovo úspešným ani neprenikol do informačného priestoru okupovaného ruským šoubiznisom. Ale pre zasvätených bolo ich konanie ako prerezanie – hoc aj pilníkom na nechty – ťažného lana, ktoré nás všetkých proti vôli ťahalo do arktických vôd plných večne zamrznutých krýh, hoci my sme sa chceli nechať unášať teplým prúdom do vysnívaných európskych prístavov. Európa bola fatamorgánou, chimérou, zovšeobecneným mýtom o blahobyte a lákavom pohodlnom živote, o interiéroch vyzdobených ako v knihách, vo filmoch a v katalógoch – v kontraste so sivým, pochmúrnym životom, zmrzačeným sovietskou komunálnou nedbalosťou.

Lviv – mesto, v ktorom som vyrástla – mi svojou štedrou františko-jozefovskou architektúrou doprial

GOODBYE LENIN

Back to school collection 1989

F
E
D
C
B
A

aspoň akési ilúzie o skromných lákadlách buržoázie a formoval moje štandardy európskej estetiky. Všetky trasy sa nemenne posudzovali v koordinátach z východu na západ, ešte aj keď išlo o presuny zo severu na juh či naopak: politické prevažovalo nad klimatickým. Prekročenie západnej hranice ležiacej zhruba šesťdesiat kilometrov od nás sa stalo predmetom vzletných snov. Vzdialenosť k nim sa vymeriavala zväzkami dokumentov a týždňami vízových vybavovačiek.

Portál sa mi po prvýkrát podarilo prekonať asi v roku 1993. V podmienkach celoštátneho finančného krachu, keď rodičia nedostali výplaty celé mesiace, to bol hotový zázrak. Ako skupina žiakov sme autobusom precestovali celú Európu a v Belgicku sme nasadli na parník do Anglicka. Po ceste sme videli len máločo, preto som životnú úroveň krajín, ktorými sme prechádzali, vyhodnocovala podľa stavu toaliet na benzínkach: stačilo, aby to tam voňalo a z kohútikov tiekla teplá voda, a zdalo sa, že sme cez portál vstúpili do krajšieho vesmíru. Ešte o mnoho rokov neskôr sa mi západný svet asocioval s vábivou vôňou rýchleho občerstvenia, ktoré k nám prišlo o dobrých pätnásť rokov neskôr (a že sa nemáme z čoho tešiť, to sme pochopili ešte neskôr).

Zdalo sa mi, že po mesiaci som sa vrátila úplne iná: napojená Coca-Colou a pomarančovým džúsom, v oblečení, aké sa vtedy nosilo medzi európskymi tínedžermi, a so snom o páre topánok Dr. Martens, ktorý sa vďaka úpenlivému úsiliu rodiny na moje štrnásťte narodeniny dokonca splnil. Keď som v martensoch kráčala po ľvivských chodníkoch, cítila som sa ako vo

Viedni či v Prahe – tých lokalitách z obálok, ktoré stelesňovali moje naivné pubertiacke predstavy o najeurópskejšej Európe.

Naivné predstavy som nemala len ja. Onedlho ponuku obchodíkov a predajní potravín spestril tovar z dovozu so znakom kvality v podobe predpony „euro-“, aj keď väčša pochádzal z Číny alebo Turecka. „Euro-“ sme vtedy mali všetko: rekonštrukcie (ktoré, ako sa neskôr ukázalo, nemali nič spoločné s podobou bytov v Paríži či Štokholme), čistiarne odevov, trávniky, trhoviská... Ak bolo treba zdôrazniť, že niečo je čerstvo zrekonštruované a vymalované jedovato hnusnými farbami, že sú osadené biele plastové okná, zdobené alabastrovými levmi a zlatými ornamentmi a niekedy aj pridané napodobeniny vodopádov – stačilo dodať „euro-“. Intúícia mi navrávala, že sa za tým všetkým skrýva akási zámena pojmov. A logika dodávala: treba sa ísť pozrieť, aké je to „euro-“ v skutočnosti.

Už vtedy som hovorievala: Načo ísť do Mariupola, keď máme Barcelonu! A tak sa mnohí moji náhodní známimi v Barcelone dozvedeli o Mariupole omnoho skôr, než sa o ňom dozvedel celý svet z nepekných príčin – ako to už s ukrajinskými toponymami býva. Ani sama som v tom čase nevedela na mape ukázať, kde je Mariupol, na rozdiel od Bar-

celony. V Barcelone boli Viki a Kristína a v Mariupole Malá Vera.

Malá Vera je hrdinka filmu z obdobia konca sojúzu, v ktorom režisér už vôbec netúžil prikrášľovať realitu a dokonca sa odhodlal na taký ústup od morálnych noriem, že ako prvý do sovietskeho filmu zaradil sexuálnu scénu. Lenže ten sex vôbec nebol sexi. Vera bola nepríjemná, ba až hnusná; odpor vyvolávala najmä konzervou na stolíku vedľa kovovej postele, ktorý Vera rozhodala svojimi pohybmi v manifeste proti misionárskej polohe. Verine špicaté prsia ovísali a do toho všetkého bola pripravená chcieť „bábätko“. Ten kovový zápach šprotov v paradajkovej omáčke som cítila ešte niekoľko dní. Ančovičky v Barcelone tak nikdy nepáchli, ani poukladané na chlebe s paradajkami. V Barcelone sa deti na uliciach hrali s vodou zo starodávnych studní. S pitnou vodou. V Mariupole sa pitnú vodu do kohútikov pokúsili zaviesť až niekedy po roku 2020 v rámci francúzskeho programu revitalizácie vodovodov. Márne. Nestihli to pred ruskou okupáciou.

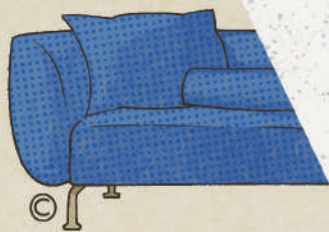
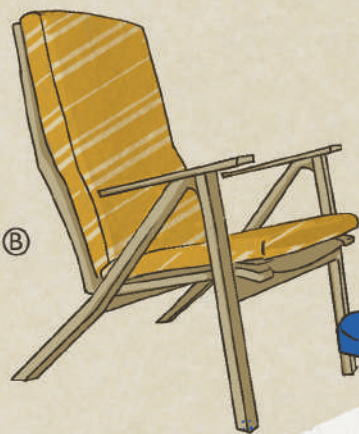
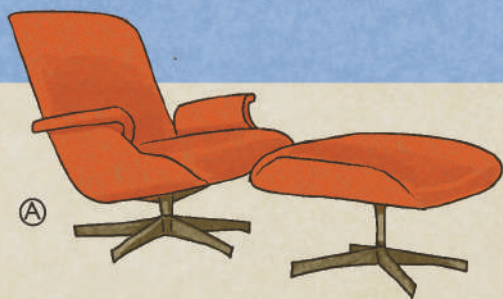
Ale vtedy do okupácie zostávalo ešte veľmi veľa času, rovnako ako do zistenia, že Gaudího ornamenty sú trvácnejšie než Azovstal'. Do prekvapivého zistenia, že zaklínadlo „nikdy viac“ nefunguje, zostávalo ešte zo desať pokojných rokov, ale my sme verili, že v nás už zreje prvá generácia budúcich šťastných dôchodcov – takých, ktorí na obed popíjajú šampanské na námestiach a terasách, pravidelne hrávajú tenis a cítia sa dobre. Práve táto charakteristika, ktorá spájala inak veľmi rôznorodé európske krajiny, počas cestovania pútala najväčšiu pozornosť. Zakaždým keď som videla

takýchto dôchodcov, som si nesmierne želala importovať k nám práve eurostarobu.

Začiatkom dvadsiateho prvého storočia slúžil ako portál na terénny výskum euroživota Krakov: najprv ako cieľová destinácia a neskôr, keď v roku 2007 Poľsko vstúpilo do schengenskej zóny, aj ako tranzitný bod – lietali odtiaľ najbližšie pre nás dostupné nízkonákladovky. Aby sa človek dostal do Krakova, musel prejsť ukrajinsko-poľskú hranicu. O cestovaní cez rôzne priechody sme vedeli všetko. A občasne sme sa stávali svedkami vynaliezavosti šikovných pašerákov z pohraničných oblastí. Do Európy nosili alkohol a tabak a vracali sa odtiaľ s rozličným tovarom pre malé podniky.

Mojimi osobnými favoritmi boli bratia dvojčky, ktorí pracovali ako v bájke o zajacovi a korytnačke: jeden zodpovedal za ukrajinskú a druhý za poľskú stranu, koordinovali prenos kontrabandu cez pešie hraničné priechody. Miestni obyvatelia ako mravce nosili z európskej zóny slobodného obchodu na svoju ukrajinskú stranu pneumatiky, mäso, hygienické vložky, domáce spotrebiče, cibuľu, čistiace prostriedky a pánske svetre. A niekedy aj celé nákladné autá topánok či dokonca športových bicyklov, ktoré po jednom denne prenášali sedliacky vo farebných šatkách. Celý tento sortiment sa potom celkom otvorene povaloval nahromadený rovno v dedinskom blate u bratov vo dvore a medzi hromadami vecí sa prechádzali morky a gazda s vejárom malých umastených bankoviek a kľúčmi od starého auta, ktoré si krútil na prste.

TAKE A REST YOU DESERVE

ЄВРОРЕМОНТ

- гіпсокартон
- плитка
- стяжка
- шпаклівка
- електрика
- опалення
- штукатурка
- натяжна стел

Є+

+380

Títo bratia ma raz previezli „na druhú stranu rýchlejšie“. V „Mercedese Sprinter“ bol rozložený symbolický piknik: koňak, čokoláda polámaná na kocky, mladé uhorky a paradajky. Vodič si odpil z fľašky, dupol na plyn a obišiel dlhočiznú kolónu, na kolenách mu sedel päťročný chlapec a krútil volantom. Všetci v aute okrem toho chlapca fajčili. Oproti nám vybehla zdeseená pohraničníčka, no ukázalo sa, že išlo o šoférovu spolužiačku, on na ňu blysol svojím zlatým chrupom a cez okno jej ponúkol koňak a čokoládu. Pohraničníčka mu naoko zlostne, no veselo pohrozila päšťou a o chvíľku sme už úspešne prešli poľskou pohraničnou kontrolou a ocitli sa uprostred žltého repkového poľa s tabuľkou Na predaj. Vodič a jeho kumpán vyložili spod karosérie mikrobusu početné balíčky cigariet a podali ich vodičovi minivanu, ktorý sa tam zjavil nevedno odkiaľ, ale pred tým, ako rovnako nebadane zmizol, ma zdvorilo odviezol na vlakovú stanicu v meste Przemysl.

Nikdy som nemala stieraciu mapu, na ktorej by som si označovala miesta v Európe, kde som už bola, ale Európu a Európanov som spoznávala dynamicky a starostlivo som dbala o to, aby som mala vždy platné schengenské víza, dokonca väčšmi než o pravidelné lekárske prehliadky. Raz na akomsi medzinárodnom študentskom večierku ktosi nevinne zvolal: Schengen? Čo je to Schengen? Nebolo to prvýkrát, čo som len ťažko potláčala závisť, že sa môže jednoducho pohybovať po Európe, nevšímať si hranice a nezberať stohy papierov ako dôkaz, že sa oňho počas krátkej návštevy v Európe bude mať kto postarať, no že je zároveň dostatočne zakorenený v Ukrajine, aby sa tam vrátil.

V Poľsku si napokon zrejme uvedomili, že návštevy Ukrajincov výrazne posilňujú ekonomiku – na náš trh vtedy ešte neprenikla masová produkcia a prízrak katalógu OTTO našepkával, že za hranicami je všetko lepšie a všetci si zaslúžia skrine z Ikey. A zatiaľ čo v dielach súčasných európskych autorov je pár skladajúci lacné škandinávske nábytky metaforou upadania vzťahov do rutiny, v súdobých ukrajinských textoch rovnaká scéna vyžaruje spoločnú eufóriu z vytesnenia ohavnej sovietskej každodennosti. V snahe priblížiť ten euforický stav ľudu Poľsko zaviedlo formát nákupných víz, vďaka ktorým rozkvitlo celé odvetvie vízových centier sprostredkujúcich uspokojenie nielen spotrebiteľských potrieb, ale aj všelijakých ďalších, ako napríklad návštev múzeí, kúpeľov, nových známostí či randenia. Bezvízového styku sa Ukrajina síce dočkala až v roku 2017, cestovanie sa však stalo dostupnejším už od roku 2011 – aj keď len pre obyvateľov niekoľkých západných oblastí. Nákupné víza sa spočiatku vydávali len na týždeň a z takého výletu sa bolo treba vrátiť s dôveryhodným bločkom, inak by dotyčný nedostal ďalšie vízum, tentoraz už na pol roka. To iba aktivizovalo spolu nelegálny obchod a Ikea sa stala ľahko dostupnou vďaka podnikavým Ukrajincom z pohraničia, ktorí si otvárali celé úspešné firmy a zariadovali byty od Černiviec po Doneck.

Osudovou prekážkou krátkych výletov a spontánnych stretnutí zostávala hranica. Merali sme ju hodinami strávenými v radoch a celý postup vždy pripomínal lotériu. Raz sme so sestrou cestou domov nabrali dvoch nemeckých stopárov, ktorí chceli spoznať Ukra-

jinu. Najprv im vyrazilo dych, že sa na hraniciach čaká aj viac než dvadsať minút, a potom sa ukázalo, že nemajú platné pasy, len občianske preukazy, a tak si museli vystačiť so spoznávaním Poľska. Hranicu sme vtedy prešli vskutku rýchlo a pobavili sme sa tým, že sme namiesto nemeckých stopárov do Ukrajiny previezli dve tuje pre malého podnikateľa zo susedného auta – ukázalo sa, že do Ukrajiny možno doviesť najviac jednu tuju na osobu.

Pri inej príležitosti sme mali šťastia menej: ostražitá poľská pohraničnica nám vysvetlila, že pred polrokom bol jej rakúsky kolega na viedenskom letisku menej ostražitý a do pasu mi nedal pečiatku o výjazde zo schengenského priestoru. A tak ma ako hroznú narušiteľku pravidiel zadržali. S dvoma pohraničníkmi, ktorí boli omnoho väčší zaujatí rozpozieraným filmom než e-mailom s mojimi palubnými lístkami, sme strávili päť hodín, kým sme dospeli k záveru, že zakaždým keď som do schengenského priestoru vošla, som z neho aj vyšla. Hoci najpriamejším dôkazom bola moja prítomnosť v ich kancelárii na tom konkrétnom hraničnom priechode. Je príznačné, že auto som mala napratané skrinkami z Ikey.

Keď som práve sama necestovala po Európe, snažila som sa, aby Európa pricestovala ku mne. Couchsurfing sa stal mojou osobnou simulakrou programu Erasmus a zdieľaných študentských bytov kde-

si vo Viedni či v Berlíne, ktoré za mojich študentských čias ešte neexistovali. Rôznorodosť som spoznávala prostredníctvom ľudí, ktorí ku mne chodievali – a takisto prostredníctvom bytov, v ktorých som sa zdržievala ja; bolo v nich presne vidno, čím a ako žili ich majitelia a ich predchodcovia. Drobnosti v interiéri, jedlo, rodinné príbehy, fotografie, knihy na konferenčných stolíkoch – to všetko boli dieliky európskeho puzzle, v ktorom sa jasne zračilo a prejavovalo, čo, kde a kedy dominovalo, kde sa nachádzali centrá vplyvu, komu sa dejinne pošťastilo väčšmi a komu menej, kto spracoval aké traumy, kto sa za čo hanbil alebo v skutočnosti aj nie, hoci by mal.

Často bilo do očí, že recept života konkrétnych ľudí, s ktorými sa nezáväzne zhováram a popíjam, niekedy pozostával zo zbabelosti a z prispôsobivosti predchádzajúcich generácií a inokedy sa zasa všetko sformovalo, vyplynulo a nadobudlo dnešný stav vďaka smelosti, víťazstvu a otvorenosti voči inakosti. Európa nikdy nebola jednoznačnou, jednoliatou, jednotnou, vždy to bola galéria rozmanitých tvárí a mnohí z tých ľudí stáli v priebehu dejín na opačných brehoch, ale teraz sa snažili vytvoriť spoločný priestor a naratív – niekedy celkom konštruktívny a hmatateľný, inokedy pripomínajúci kostrbatý príznak.

Pre mňa to bolo obdobie mnohých trvácnych aj prchavých priateľstiev. Raz sme sa so sestrou vybrali na cestu autom, ale nie ako náš dedo, ktorý v roku 1993 odišiel po videoprehrávač: v roku 2011 vôbec nebol potrebný. Vydali sme sa na akýsi eurotrip a po ceste sme navštevovali ľudí, ktorí predtým prichádzali k nám.

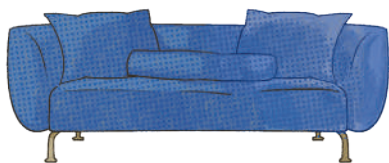
Jednými z nich bola napríklad skupina študentov z Tešína – nevel'kého mestečka, ktoré samou svojou existenciou stelesňovalo príbeh rozdeľovania a spájania Európy: dve jeho časti, rozdelené riekou Olše, sa nachádzajú v dvoch rôznych krajinách: v Poľsku a v Česku. Názvy sa píšú rôzne: Cieszyn po poľsky a Těšín po česky, ale ich výslovnosť znie takmer rovnako, hoci predsa odrážajú fonetické vlastnosti oboch jazykov. (Vždy keď vidím, ako v slovanských jazykoch používajúcich latinku zapisujú zvuky, ktoré v medzinárodnom prepise neexistujú – hoci tvoria napríklad aj veľkú časť môjho mena a priezviska, je mi ľúto, že si niekedy písomká s chvostíkmi a zobáčikmi nemôžem požičať.)

Okrem toho, že sa v Česku k drogám stavali omnoho zhovievavejšie než v Poľsku, prebiehal pohyb cez hranicu Cieszyn – Těšín celkom pohodovo a za celých päť hodín nikomu ani nenapadlo počítať niečie pečiatky v pase. Taký luxus sme nezažili, ani keď Ukrajina a Poľsko spoločne organizovali futbalový šampionát Euro-2012. Aj keď sa počas šampionátu na hraniciach kontrolovali doklady, jeho konanie bolo znakom susedskej priazne a otvorenosti voči hosťom. A nie len tak

hocijakým hosťom, ale futbalovým fanúšikom! Pri tej príležitosti sa na letiskách objavili aj nové terminály, ktoré sa onedlho mali dočkať svojich nízkonákladoviek.

V deň konania jedného zápasu som vyfotila námestie vo Ľvive a tú foto-

TAKE A
REST YOU
DESERVE

BON VOYAGE

ПОЛЬСЬКІ ВІЗИ

СТРАХУВАННЯ
ВІЗИ в ЧЕХІЮ
ЛІТВУ
ціна за 3 дні

ШЕНГЕН
ВІЗИ НА

США
КАНАДА
АНГЛІЯ

ПАСПОРТ УКРАЇНИ
PASSPORT UKRAINE

ВІЗИ
ЗАПРОШЕННЯ:

робочі 360/180
від Воєводи 360/360
бізнесові для шенген віз

підготовка всіх необхідних документів, страхування
Термінова реєстрація у візові центри

grafiu považujem za jeden zo svojich najvydarenejších street záberov: dánsky fanúšik – vysoký oslepujúco krásny mladík vo vikingskej helme – bozkáva na líce okrúhlučkú ukrajinskú tetušku, ktorá sa prišla pozrieť do centra na celý ten cirkus. Mladík takisto. Popravde, najvýraznejším prvkom jeho oslepujúcej krásy bola červená farba s bielym krížom pokrývajúca celú tvár a rovnako namalované nechty na malíčkoch, hravo vystrčených smerom k objektívu; bez toho by možno ani nebol taký krásny. Dôležitá však bola všeobecne radostná atmosféra.

Symbody toho šampionátu zostali na mnohých miestach. Na Truchanovom ostrove v Kyjive dodnes stojí nevel'ká duchaplná socha, ktorá označovala priestor tábora švédskych fanúšikov. Kde-tu v mestských záhonoch zostali väčšie aj menšie napodobeniny futbalových lôpt. Pri pohľade na ne si vždy pomyslí: ktovie, čo sa stalo s rovnakými loptami v Donecku. Či ich – po zabratí mesta v roku 2014 – Ruskom menovaná okupačná vláda zničila ako škodlivé symboly Európy? Rovnako ako zničila sochy v centre súčasného umenia Izolácia a samotné centrum premenila na väzenie, kde mučia Ukrajincov. V Donecku som nebola, ale želám si, aby sa lopty dočkali oslobodenia. A aby letisko s novým terminálom, ktorý fungoval od Eura-2012 do roku 2014 a potom ho zničili počas bojov na začiatku vojny, znovu začalo fungovať, tak ako všetky letiská Ukrajiny.

Jedna moja kamarátka pôvodom z Luhanska, ktorá teraz žije v Berlíne, v tom krátkom medzičase, v rokoch 2012 a 2013, stihla vziať svojich rodičov na

vysnívanú dovolenku do Talianska. Veľmi rada spomína, ako jej otec, jednoduchý robotník, ako vo filme viezol rodinu na letisko v staručkom aute značky Zaporížec, po ceste zastavoval u priateľov z mladosti, ako si na letisku obzeral vystavený kabriolet Porsche a ako potom v nejakom talianskom kláštore bez akéhokoľvek prekladača našiel spoločnú reč s katolíckym mníchom – besedovali o spôsobe prípravy destilátov. Ešte pred začiatkom vojny a okupácie rodného mesta v roku 2014 kamarátka stihla presťahovať rodičov do Irpine – mestečka pri hlavnom meste, o ktorom by sa svet nikdy nedozvedel, nebyť invázie v roku 2022 a fotografie ľudí schovávajúcich sa pod zničeným mostom (ech, o našich toponymách sa ľudia stále dozvedajú len zo zlých správ). Odtiaľ síce rodičov musela znovu presťahovať, ale toto mesto ukrajinskí vojaci oslobodili rýchlejšie a rodina sa mohla vrátiť.

Necelý rok pred začiatkom vojny, keď v Európe nikto nič podobné nečakal, ved' predsa „nikdy viac“, sa mi narodila dcérka – polovičná Ukrajinka, polovičná Francúzka, *made in Budapest, born in Lviv, raised in Lviv, Kyiv, Brussels and Lviv again*. November a december roku 2013 som sa rozhodla stráviť s bábätkom trochu času v teple a odletela som do Barcelony.

V Kyjive sa vtedy začínal Euromajdan: predpona „euro-“ azda po prvýkrát skutočne súvisela s Euró-

pou a bola naplnená hlbším významom než snahou zaplaviť trh brakom, z ktorého zaváňa nevkus. Všetko sa začalo študentským protestom na podporu európskej integrácie Ukrajiny, ktorý rozohnala vláda. Protest prerástol do Revolúcie dôstojnosti, veď v Ukrajine máme revolúcie každých desať rokov, aby sa dokončilo to, čo sa nepodarilo predtým.

S dcérkou sme sa prechádzali po mestskej pláži v Barcelone, kočík sa zabáral do vlhkého chladného piesku, ona prvýkrát okúsila more. Jej otec dostal upozornenie, že v Kyjive zvalili pamätník Lenina: medzi dekomunizáciou mojej základnej školy a centra hlavného mesta uplynulo dvadsaťšesť rokov. Zbaviť sa idolov nie je jednoduchá práca, najmä keď vôbec nik-

to nevie, čím vyplniť vyprázdnený fyzický aj duchovný priestor. Dekomunizácia niekedy nadobúdala zmysluplne umelecké a niekedy roozmarne gýčové podoby. Sochy sovietskeho vodcu nahrádzali hejtmanmi a kozákmi, pretavovali na Ševčenkov a olympijských šampiónov. Pozlátené, rozbité, žlto-modré, sťaté, tvárou v blate, pomal'ované grafitmi sa premieňali na znaky politického manifestu, múzejné exponáty a druhotné suroviny, obrastali konšpiráciami a detektívnymi zápletkami, ležali pohodené napospas osudu v lesoch a na skládkach.

Sovietsky idol, odsunutý na smetisko dejín, sa často používal ako záhradný trpaslík, podopieral kanalizačné poklopy a zriedka sochami či ich časťami zdobili kaviarne alebo byty. Práve tak dopadol príbeh hlavy Lenina z kyjivského Besarábskeho námestia. Skončila roztrieštená a pretvorená na umeleckú inštaláciu – pavúka, a ocitla sa v rohu bytu jedného z politikov. Implementátor komunizmu, ktorý sa významne zapríčinil o to, že sa pred sto rokmi v Ukrajine predsa len nesformovala štátnosť a vlastné elity, sa napokon dočkal aspoň symbolickej odplaty.

Revolúcia dôstojnosti sa stala treťou v moderných dejinách (predchádzali jej Revolúcia na žule v roku 1990 a Oranžová revolúcia v roku 2004) a prvou, počas ktorej zabili pokojných protestujúcich. Rusi, ktorí zinscenovali tie tragické streľby, onedlho začali otvorenú vojnu, hoci propaganda robila všetko pre to, aby ešte osem rokov, až do plnej invázie, mnohí verili, že „oni tam nie sú“.

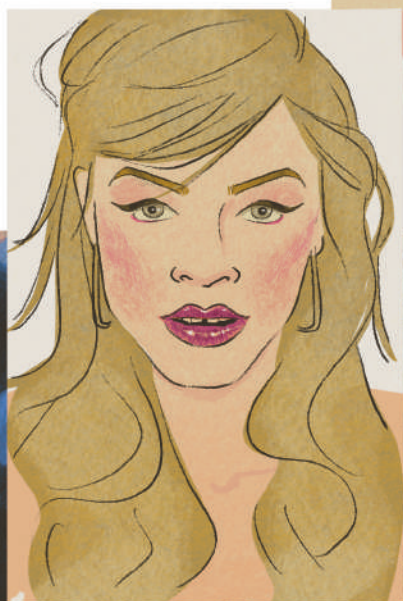

Počas tehotenstva som si nevedela ani len predstaviť, že vojna bude kulisou takmer celého detstva mojej dcéry. Našťastie, nie bezprostrednou, no veľmi citel'nou, nech sme sa fyzicky nachádzali kdekoľvek.

Niekoľko z vojnových rokov ešte pripadlo na pandémie – i keď, pravdupovediac, v kontexte nasledujúcich udalostí si na ne ako veľmi introvertná osoba spomínam ako na tiché roky pokoja, hoci núteného. Pamätám si, že keď sa pandémie ešte len začínala a vravelo sa, že vírus prežíva aj na chladnom kove, prichytila som sa pri absurdnej myšlienke: bude teda nebezpečné aj dotýkať sa zbraní? Nikto už viac nebude môcť len tak sa vziať a jedným výstrelom na civilné lietadlo zabiť 298 ľudí, ktorí boli natoľko neopatrní, že si kúpili lístky na let ponad vojnovú zónu – ponad vojnu, ktorú sa vtedy báli nazývať vojnou a snažili sa jej nevenovať pozornosť – ako akémsi drobnému teritoriálno-etnickému konfliktu. Tak to naozaj bolo ľahšie, niekedy aj pre mňa.

Moja stará mama sa narodila v roku 1940 a ja som si celé detstvo myslela, že rodiť deti počas vojny je šialené a krátkozraké, a tak som sama vôbec nebola pripravená hneď priznať vojnu a nazvať ju pravým menom. Ani keď sme pár dní pred masovou inváziou s dcérou sledovali film *Kde je Anna Franková*, ešte stále som si nevedela a nechcela pripustiť, akou relevantnou sa skúsenosť opísaná vo filme čoskoro stane pre mnohé ukrajinské deti. Onedlho som si uvedomila, že

Makeup trends 2014

som navždy stratila luxus bezpodmienečnej bezstarostnosti, podporovanej vierou v nenarušiteľnosť mieru v Európe.

Kedysi bol mier všade, aj keď sme ho nenazývali pravým menom. Mierom bol smútok, chuligánstvo aj hlúpe žartíky, frustrácia a arogancia, závisť a podráždenie, aj prokrastinácia – to všetko boli prejavy mieru. Mierom boli návštevy zubára, nezložené skúšky, žiadosti o priepustku, ľúboštné peripetie, hrozné choroby, nevyhnutné starnutie, prirodzené úmrtia, scény z apokalyptických filmov a makabrických divadelných hier. Teraz, aj keď sa snažím vybudovať mierový diskurz a hovoriť o nevojne, v konečnom dôsledku aj tak hovorím len o vojne.

Teraz sú vojnou aj úsmevy, aj prechádzky prírodou sú vojna, sexuálne experimenty a labužnícke výstrelky sú tiež vojna, hýrenie a pôžitkárstvo sú vojna – všetko je jedna veľká vojna. Pozerám sa na generáciu Ukrajincov, ktorí sú odo mňa o dvadsať rokov mladší, a stíska mi srdce z toho, že musia začínať vzťahy a manželstvá, študovať a plánovať kariéru, odhodlávať sa rodiť deti vo vojne. Uvedomujem si, že hyperinflácia v deväťdesiatych rokoch a šialené tempo rozvoja podnikania začiatkom storočia boli v porovnaní s tým, pred akými voľbami a rozhodnutiami stoja ľudia dnes, len prechádzkou ružovou záhradou. Keď svadba prináša riziko ovdovenia a rodenie dieťaťa automaticky priznáva možnosť, že sa tvoje dieťa stane sirotou.

Masové vtrhnutie nás zastihlo v Bruseli. Ocitli sme sa tam v septembri roku 2021 nie preto, lebo sme verili upozorneniam americkej rozviedky. Ja sama, hoci

som skúmala medzinárodnú analytiku, som vynakladala čoraz viac úsilia na to, aby som verila iba správam, ktoré sa mi páčili väčšmi, a teda ma utvrdovali v presvedčení, že k „veľkej vojne“ nepríde. V Ukrajine sa nám žilo veľmi pohodlne a spokojne, ale chceli sme na istý čas zmeniť prostredie, a tak sme sa rozhodli trochu cestovať po Latinskej Amerike a potom okúsiť život v hlavnom meste Európy. Vtedy som vyznávala filozofiu „domov je tam, kde si ty“, ktorá, ako sa ukázalo, takisto patrila medzi privilégiá mieru.

Veľká vojna na mňa po prvýkrát v živote pritiahla pozornosť toľkých rôznych ľudí: rodičov dcériných spolužiakov, susedov, náhodných známych. A po prvýkrát v živote sa na mňa sústredili práve ako na Ukrajinku. Chvilie objatia bezpodmienečnej podpory a slzy solidarity sa stali prameňom síl počas prvých týždňov, keď organizmus neprijímal ani jedlo, ani spánok, ani kávu, ani alkohol, prežíval len na Coca-Cole – tom symbole nedosiahnutelného blahobytu z deväťdesiatych rokov. No okrem súcitu vojna prebudila aj zvedavosť, na ktorú som ja osobne nebola vždy pripravená. V duši som eskapistka, v nebezpečenstve ustrniem a upadnem do neodolateľnej, až letargickej ospalosti. Život ma nepripravil na boj ani na plamenné prejavy, stačila mi tichá radosť, že ako odpoveď na zmienku, že som z Ukrajiny, sa už nikto nepýta, či to je kdesi v Rusku. Vždy som sa domnievala, že píšem, aby som nemusela hovoriť, ale teraz všetky tie slová bez ohľadu na podobu sprevádza neznesiteľné bremeno zodpovednosti. (Napríklad pri práci na tomto texte sa z úcty voči gramatickým pravidlám usilujem písať Rusko s veľkým písmenom,

a hoci to vyznie ako pomsta z bezmocnosti, vo väčšine prípadov môj palec odmieta stisnúť *Shift*.)

Uvedomovala som si, že môj mýtus o Európe bol mýtom o bezstarostnosti, z ktorej veľmi rýchlo zostal len príznak. Raz v nedeľu o 12:15 som sa vybrala do obchodu Picard na ulici Vanderkindere v Bruseli. Hotové jedlá zmrazené podľa pravidiel reťazca boli jednou z mnohých drobností, pre ktoré som sa tam presťahovala. V západnej Európe som vždy mala dojem, akoby som látala akési dierky vo svojej mladosti. Páčilo sa mi pozerať sa na chlapcov v presných električkách, ktorí čítali *paperbacky* o aktuálnych témach, ako napríklad *Race, class, ethnicity, sexuality – when it became an issue*, a v nedeľu ráno ísť na festival porna, kde sa žáner nanovo interpretuje. Potom som si mohla zájsť do Picardu, pretože aj napriek rôznorodosti a dostupnosti čerstvých zdravých potravín, ktoré mi každodenne ponúkali hipsterské kyjivské reštaurácie, mrazené jedlo zostalo mojím fetišom z dávnych čias a nevyriešeným *gestaltom* ešte z deväťdesiatych. A tak som si povyberala všelijaké mrazené ragú, kačacie stehná, čučoriedkové koláče, *snacky* a zákusky: fotografie na baleniach burcovali predstavivosť a ja som sa cítila ako mama z filmu *La Boum 2* (ktorý bol podľa všetkého v bývalom ZSSR kultovejší než vo Francúzsku). V predajni sa ku mne na kasu poponáhľal predavač: fúkal si na zmrznuté ruky, poskakoval na jednej nohe a krčil tvár od bolesti – akosi pekne to zapasovalo do filmovej scény v mojej hlave.

„Udrelí ste sa?“ súcitne som nadhodila podľa svojho francúzskeho scenára.

„Áno, do kolena,“ dodržal všetky zákony žánra a postťažoval sa.

„Nuž, už je aspoň koniec týždňa,“ povzbudivo som dodala. „Mne sa podarilo aspoň neumrieť od hladu,“ som hrdá na túto repliku.

„Ale ja pracujem aj v pondelok, aj v utorok. Taký koniec týždňa, taký život,“ sťažoval sa ďalej predavač. „A vy ste odkiaľ?“ zmenil tému.

„Z Ukrajiny,“ povedala som ako mimochodom, uvoľnene, snažiac sa nepritáhovať zbytočnú pozornosť, nerozbiť ilúziu svojho obrazu, a starostlivo som klepla na ikonu Applepay, aby sa hneď previedli peniaze umiestnené kdesi v banke v zóne aktívnych bojových akcií. Transakcia prebehla úspešne, čo mi pripadá ako zázrak: doslova sa dotýkam podsvetia.

„Cool,“ mechanicky odpovie predavač a odhryzne svoje zmäkčené frankofónne *l*.

Zdvorilostný rozhovor mu uviazol kdesi v hrdle, upadol do pomykova. Ja tiež. Moja kamarátka, ukrajinská filmová režisérka a poetka, ktorej sa podarilo pomerne veľa cestovať po medzinárodných vystúpeniach a ktorá zažila mnohé veľké aj malé rozhovory so skutočne rôznymi ľuďmi, to v jednej zo svojich básní označila za efekt „obleku do rakvy“. Keď v spoločnosti človek povie, že je z Ukrajiny, cíti sa, akoby mal na sebe oblek postavičky z animovaného filmu, akurát to nie je Spongebob ani obrovská panda, ale oblek do rakvy. Je to akosi veselé aj sympatické, ale príliš priamočiara pripomína smrť.

Som si vedomá, že chiméru Európy som si do značnej miery vytvorila sama: taký súkromný park

Mini-Európy, ktorý som nechcela stratíť. Jeho prvky som hľadala, kde sa len dalo. Napríklad, poriadnym nálezom sa stal obchodík na rue Alseberg. Celý výklad bol zaprataný starostlivo ručne maľovanými bicyklistami – železnými jazdcami na tenkých pneumatikách, ktorí zdolávajú hory aj lúky. Uprostred obchodíka ich bolo ešte viac, zabalených v sadách po piatich a po siedmich spolu s taškami farebných sklenených loptičiek. Neskôr sa ukázalo, že ich tu vyrábajú. Za predajňou sa skrýval neveliký ateliér, kde tie figúrky ručne maľovali. Ohromilo ma, kto a načo by ich potreboval v takom množstve. Nakoniec ku mne prišiel vlastník, okrúhly holohlavý pán po šesťdesiatke.

„Čo budete robiť so všetkými tými cyklistami?“ neovládla som sa a spýtala som sa priamo.

„Akože čo? Ved’ to je najkrajšia činnosť na svete!“ odpovedal s nadšením osemročného chlapčeka. „Vezmete si túto sadu, ľahnete si na pláž a kotúľate guľôčky po piesku. Neviete si ani predstaviť, aké nepredvídateľné môžu byť trasy v závislosti od odporu, terénu a vetra. Kde sa guľôčka zastaví, tam zapichnete jedného cyklistu. Verte mi, s touto hračkou sa na pláži už nikdy nebudete nudiť. S kamarátmi sa tak hráme od detstva.“

Ten pán sa nespýtal, odkiaľ som. A vďaka tomu sa mi na chvíľu zdalo, že niekdajší svet je znovu možný. Predstavila som si duny veterných pláží na severe, kde sa piesok nikdy nezohrial, a tak bol beh za guľôčkami a cyklistami skvelým spôsobom, ako nezamrznúť v augustovom vetre. Tie figúrky boli ako pokojní cínoví vojačikovia, všetci so správnym počtom rúk a nôh,

starostlivo vymaľovaný najtenšími štetcami, tam, v tej izbietke za sklom...

„A ešte...“ povedal pán, „ked' sa nemôžete hrať na pláži, ale máte veľkú chuť sa zahrať, môžete si kúpiť aj túto podložku, má meter osemdesiat,“ rozťahne rolku. „Sám som ju vyrobil, tu sú rôzne prekážky, lebka označuje...“

A tu sa môj ideálny svet končí. Samozrejme, že si predstavujem mínové polia, predstavujem si rotu odvážnych cyklistov a mnohých z nich poznám po mene, mám s nimi silné spomienky; vrhajú sa do boja proti ruským vojakom a ničia ich holými rukami. Nikdy som sa nehrala s cínovými vojačikmi, ale teraz sa chcem hrať s cyklistami vo veterných dunách, ale nehovorím o svojom scenári vývoja hry, len predstieram, že počúvam, koľko krokov treba spraviť späť a koľko kôl vynechať, ak sa guľôčka zastaví na políčku s lebkou. A v duchu mu ďakujem, že sa nespýtal, odkiaľ som.

V jeden z bruselských večerov sme s dcérou pred spaním dlho ležali. Hrala akási dánska indie kapela, tá hudba vytvárala kuklu pokoja. Zdá sa mi, že moja dcéra má na deväťročnú veľmi nečakaný a zrelý hudobný vkus. V okne planie neúprosne svetlo; ak sa ma pýtajú, za čím sa mi v Bruseli najväčšmi cnie, bez váhania odpovedám, že za svetlom – priezračným a ostrým, aké vie preniknúť hlboko do človeka, až zdanlivo presvetľuje vnútorné orgány. Malebný západ slnka hrá všetkými odtieňmi oranžovej a ružovej. Ak na svete existuje stelesnenie raja – tak je to júl v tejto oblasti. A vtom moja dcéra povie:

„Túto pesničku musíme odstrániť z playlistu.“

New set of figures

MINI-EUROPE PARK

„Už ti ide na nervy?“ čudujem sa.

„Nie, ale veľa som ju počúvala v tom januári, ešte pred všetkým. Pamätáš si tie šťastné dni?“ vzdychla, akoby nemala deväť, ale deväťdesiat.

Pieseň dohrala.

„Vidíš, a teraz tá púpava ‚pred vojnou‘ ovädla. Už nebudem bezstarostným dieťaťom. Je nepríjemné, keď mi to neustále niečo pripomína.“

Klepne na Odstrániť.

Onedlho sa rozhodneme vrátiť sa do Ukrajiny.

Jedenáste narodeniny moja dcérka oslávi vo Ľvive.

Mám dojem, že sa cyklus uzavrel. Naďalej túžime po spojení s Európou, ale prv sa musíme oslobodiť.

Makeup
trends 2014

Andrija

Jevhenija Kuznecova

Na ulici, kde bývala babka Kateryna, sa Jana dozvedela, že pec je portálom na druhú stranu pre duše mŕtvych, ktoré na Štedrý večer blúdia pod oknami, dozvedela sa o česaní vrkočov odsúdeným a zimnom veštení z brechotu psov. Desiatka rozhovorov za týždeň, to je celkom slušné. Od toho večera, keď s Maksymom na vlastné oči videli Mykolajevovu poslednú cestu na odpočinok a keď sa naľakala častých krátkych výstrelov, čupla si do snehu a Maksym ju objal okolo ramien a povedal, že to padá d'aleko, znovu jej začal vykať a opakoval „vy vôbec nepripomínate dron“ a „žial, sem netrafili ešte ani raz, poletí to d'alej a vybuchne tam, kde ho zostrelia,“ sa videli nanajvýš na pár minút pri dverách, keď Jana odchádzala z domu. „Ako dobre,“ pomyslela si Jana a na mape označila ďalší dom na rozhovor, keď sa ozvalo naliehavé klopanie na dvere. Výpadok elektriny ich vrátil do čias, keď sa ľudia znovu začali objavovať na prahu dverí.

„Ahoj,“ povedal Maksym. V rannom svetle sa jeho zelené oči leskli.

„Idem do obchodu,“ povedal, „vezmem vám niečo?“

Jana mala cez flísové pyžamo prehodenú vestu. Ako to ženy zvyknú robiť, v okamihu si predstavila, ako asi vyzerá, a uvedomila si, že nie je v najlepšej forme. No Maksym si to nemyslel, vlastne, celkovo sa

snažil vôbec neuvažovať o formách. Ani o Janinej, ani žiadnej inej.

„Mala som v pláne ísť maršrutkou,“ povedala Jana.

„Tak pod'te so mnou,“ pokojne navrhol Maksym, „alebo chodíte maršrutkou kvôli svojmu etnografickému výskumu?“

„Počkáte, kým sa prezlečiem?“ Jana zmizla v spálni.

Vonku sa zohrieval červený Renault. Po roztope-nom snehu išiel nečujne, pošepky. Maksym musel iba z času na čas pribrzdiť, najprv zišli dolu na cestu a potom vyšli na diaľnicu, kde už nákladné autá smerujúce na Kyjiv v snehu vyjzdili pevnú brázdú.

„Došiel vám parmezán?“ spýtala sa Jana.

„Došlo mi všeličo,“ odpovedal Maksym, „otcovi lieky a kadečo iné. Okrem toho čakáme hostí, treba im niečo ponúknuť. Aspoň nakúpiť víno.“

„Akých hostí?“

„Mám narodeniny. Pozvali sa sami.“

„Ó,“ prekvapene zvolala Jana, „všetko najlepšie!“

„Ďakujem!“

„Kol'ko máte rokov?“

„Priveľa. Ale cítim sa na pätnásť.“

„Silný a zdatný?“

„Lenivý a nepoučiteľný.“

„Tak teda veľa šťastia, zdravia, lásky.“

„Ďakujem,“ usmial sa Maksym.

„Nech sa splní náš spoločný sen pre všetkých.“

„Nech. Viete, čo je blbé, Jana? Ak sa Rusko rozpadne, môj otec si už možno ani nebude pamätať, že existovalo,“ Maksym vyšiel na diaľnicu.

„Možno sa mu polepší.“

„Ktovie,“ povedal Maksym.

„Na druhej strane,“ nadhodila Jana, „on už teraz žije v zázračnom svete, kde Rusko neexistuje.“

„Môže si to dovoliť,“ pritakal Maksym s trpkým úsmevom.

Na diaľnici spod kolies odfrkoval špinavý sneh.

V supermarkete s takmer neznámym človekom sa Jana cítila nepohodlne, ako keď o sebe človek priveľa prezradí. Preto sa snažila nakupovať nenápadne. Neutrálne. Chlieb, syr, jablká, mlieko, vločky. Potom pridala prísady na kalytu¹, na ktorú mala recept od babky Todosie: kyslé mlieko (môže byť aj kefír), olej, sóda, múka, korenie, mak a med. Pre seba si vzala ešte mrkvu a nejaký zelený šalát.

„Chováte zajace?“ spýtal sa Maksym.

Jeho košík bol plný piva, mäsa, klobások, omáčok a na nich ležala kopa balení čipsov a načos.

„Hostia,“ usmial sa, „pod’me, ešte vezmem víno.“

¹ Pozn. prekl.: Kalyta je tradičné ukrajinské pečivo, posypané makom alebo poliate medom, ktoré sa konzumuje na Deň svätého Ondreja.

Podľa starého zvyku sa kalyta zavesí červenou stužkou na trám a dvaja mládenci, Kalyťanský a Kociubynský, sa púšťajú do vtipných dialógov. Kociubynský sa snaží získať kalytu, no Kalyťanský ho skúša rôznymi úlohami. Ak Kociubynský uspeje, za odmenu dostane kúsok sladkého chleba. Ak sa však rozosmeje, potru ho sadzami.

Celý obrad je plný symboliky. Kalyta predstavuje hojnosť a šťastie, zatiaľ čo súťaž medzi mladými ľuďmi symbolizujú boj o lásku a priazeň. Tí, ktorým sa podarí ochutnať kalytu, sú považovaní za šťastlivcov a dievčatá ich ovenčia vencami z barvinku a bozkávajú.

Práve sa chystali prejsť cez cestu k autu, keď si Jana všimla, že doprava je pozastavená. Autá zastavovali, na cestu začali vychádzať ľudia, z lekárne vyšli dievčatá v bielych plášťoch s bundami prehodenými cez plecia, z novinového stánku vyšla predavačka v ovčej bunde. Jana pozrela na Maksyma: ten položil tašky vedľa seba a klákol si na jedno koleno. To spravil každý naokolo, kto sa ocitol pri ceste. Jana pochopila, že vezú padlého. Chvíľu váhala a potom aj ona položila tašku na zem a klákla si na balenie načos, ktoré vypadlo z Maksymovej tašky. Rozprasklo sa. Jana vedela, ako odprevádzajú mŕtvych, ale nikdy to sama nevidela, a tak nevedela, kam s mrkvou ani s vlastným pohľadom. Napokon ho uprela do zeme, na roztopenú kaluž špinavého snehu. V nej sa blýskal pestrý obal z chupa chups. Mala strach zdvihnúť pohľad a pozrieť sa na ľudí kráčajúcich za truhlou prekrytou vlajkou. Staršia pani vedľa nej si nevedela kláknúť, pretože mala tesnú sukňu a plášť, ktorý si Jana obzerala, kým na námestí neďaleko zaznievala pieseň *Plávaj, káčatko*. Žena si nahlas vzdychla.

„Kol'kí ešte...“ povzdychla si pre seba.

Jane vyhrkli slzy a medzi všetkými tými taškami, rozsypanými načos a najmä vedľa Maksyma, pri ktorom chcela pôsobiť rovnako neutrálne ako jej výber potravín, jej to pripadalo nevhodné. Maksym ju však chytil za ruku a vzápätí ju znovu pustil.

Po víno sa viezli mlčky, až kým Maksym nezaparkoval a nepovedal:

„A to mi práve dnes Ľuba povedala: dúfam, že dnes nebude vojenský pohreb. To je pred príchodom Slavu zlé znamenie.“

Jana sa na Maksyma spýtavo pozrela.

„Slava je môj brat,“ spresnil, „slúži.“

„V antropológii sa to nazýva magické myslenie,“ povedala Jana. „Ľuba makom obsype dom pred dušami mŕtvych. Váš Slava s tým nemá nič spoločné.“

Maksym prikývol a dodal:

„Ešte aj to víno, doriti. Vymysleli si oslavu.“

„Zajtra je svätého Ondreja, upečiem kalytu.“

* * *

Narodeniny oslavovali v obývačke, z ktorej sa cez presklené dvere vychádzalo na širokú drevenú terasu, a odtiaľ zasa schodisko viedlo dole do záhrady. Práve tam, na gauči v obývačke, Jana v tme videla čierne mačky vo svetle Maksymovej baterky. Vedľa gauča stáli dve objemné kreslá – jedno oranžové s veľkým zeleným lístím monstery a druhé akési nízke s orientálnymi motívami. Na stene visel portrét otca v bielom plášti. Nie ten, ktorý Jana videla v dielni, ale iný. Otcova postava bola podobná, ale na hlave ešte mal prúžky tmavých vlasov. Vedľa neho viselo ešte niekoľko maloformátových krajínok – pochmúrnych veľkých šmúh. Druhú stenu zaberali police z masívneho dreva s knihami. Rozpínali sa od podlahy až po strop. Na policiach chaoticky svietili pestré knižky a len na vrchu boli rovnaké monotónne zobrazené diela kohosi, koho zrejme nikto neotvoril posledných tridsať rokov. Možno Maksym ešte ako školák čítal nejaké poviedky, ktoré im zadali na leto, a vtedy sa mu hodila zbierka diel Julesa Verna, ale teraz tie dobrodružné svety aj monotónne rozprávania Turgeneva už desiatky rokov stáli

neotvorené. Niektoré police vyzerali ako ústa prváka s medzerami medzi zubami – očividne tam ešte nedávno stáli jeseninovia, buninovia, kuprinovia.

Kým sa Maksym chystal na oslavu, Jana miesila tuhé cesto, ako ju naučila babka Todosia: „Kým sa ti chrbát nespotí.“ Unavila sa rýchlo, preto pre istotu miesila trochu dlhšie, a keď bolo cesto elastické a tuhé, vykrojila z neho kolieska, vtáčiky a kvetinky. Doprostred vykrojila dierku bielou šálkou z lkey. V sterilne bielej kuchyni pôsobila pestrá kalyta cudzo – akoby sa sem práve zniesla z iného sveta. Zhora ju Jana natrela medom a posypala makom. V rúre sa vtáčiky rozliali a pripomínali skôr Angry Birds. Koláč nabral zlatistý odtieň a vyzeral takmer ako klasický, nebyť tých od sódy rozkysnutých vtáčikov. Jana nechala kalytu vychladnúť a chystala sa na narodeniny – obliekla si džínsy a široký čierny sveter. Rozpustila si vlasy a nasadila náušnice s čiernymi perličkami, ktoré krásne vykúkali spomedzi jej svetlých vlasov. Už oblečená previazala vychladnutý koláč červenými stužkami a odniesla ho Maksymovi.

„To je nádhera!“ privítala ju Ľuba. Práve miešala syrovú nátierku na chlebíčky.

„Bude to poriadna oslava,“ povedala a vzdychla, „žiadne nudné posedeničko.“

Pri gauči stál nízky stolík a pri východe na terasu široká parapeta: okno sa dalo otvoriť a použiť ako barový pult.

„Púšťajú sem chlad,“ povedala Ľuba a šla za Janou s vidličkami a tanierikom s nátierkou. Z okna bolo vidno Maksyma. Vedľa neho stál muž. Čímsi pripomínal

samotného Maksyma. Postavou a trhanými pohybmi. Obaja sa dívali do ohniska, v ktorom očividne magická sila ohňa menila drevo na uhlie, aby ono premenilo neúhl'adné klobásky na sviatočný pokrm.

„Prišiel jeho brat,“ povedala Ľuba a pretisla sa okolo Jany a kresla k stolíku. V rukách mala tácku s drobnými chlebíčkami na suchároch. „Nebol dnes pohreb?“

„Nebol,“ ubezpečila ju Jana.

Maksym ešte ráno očistil terasu od snehu. „Nech len skúsi znovu napadnúť,“ povedal. Dookola ležali kopy snehu. Na schodoch vedúcich dole do záhrady sedela žena na koberčeku na jogu. Oboma rukami držala šálku a podchvíľou sa otáčala k Maksymovi a jeho bratovi.

„To je nádhera,“ počula Jana jej slová, keď otvorila dvere, „príroda, pokoj, štebocú vtáčiky!“

Vonku neštebotali žiadne vtáky.

„Vtáčiky odleteli do tepla,“ ozval sa druhý muž.

Hlas mal podobný ako Maksym.

„To som myslela obrazne,“ žena sa otočila a zbadala Janu, „dobrý deň!“

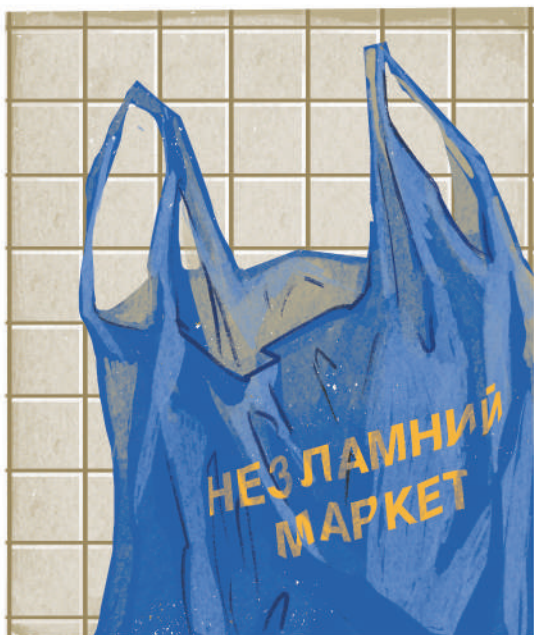
Teraz si Janu všimol aj druhý muž.

„Á,“ povedal, „to je tá mladá výskumníčka, ktorú si spomínal.“

Maksym sa usmial na uhlie, zdvihol pohľad a predstavil ich: zoznámte sa, toto je Jana, toto je môj brat Slava a toto je Maryna.

„Marína, Marína, Marína...“ zaspieval Slava a prehral horúce sivo-červené polená, ktoré sa pri dotyku rozsypali na uhlie.

Obrysy záhrady sa postupne rozplývali v súmraku. Slnko ani nestihlo vyjsť a unaviť sa a už sa znovu

kotúlalo za obzor, zanechávalo za sebou chladné zimné nebo.

„Ešte nie sú ani štyri a už je tma,“ poznamenala Ľuba, „Maksym, chod' dať nabiť generátor, lebo keď prídu všetci a vypnú prúd, bude to nanič.“

„Pomôžete mi?“ spýtal sa Maksym Jany, keď ju míňal.

Generátor stál v garáži, ktorá bola pri dielni zavalenej obrazmi a knižkami. Garáž, ako sa ukázalo, v sebe tiež skrývala sochy, staré lampy a štósy turistických sovietskych albumov s čiernobielymi fotografiami s pohľadmi na továrne, kameňolomy, vysoké pece a iné znaky socialistického zriadenia.

„Hovorím,“ povedal Maksym, keď vošiel do garáže. „Slava je zničený. Minule dostal priepustku na Vianoce. Ale taký bol aj pred vojnou. Teraz je rovnaký, ale ešte aj ospalý. Maryna, jeho žena, je blažená. Ich syn, tiež Slava, je strašné šidlo, horšie ako Slava.“

„A kde je syn Slava?“

„Ktovie. Možno už podpíľil chliev. Mali by sme ho nájsť. V otcovej izbe je moja mama Svitlana,“ pokračoval Maksym a otvoril kanister. „Ešte príde môj strýko, ktorého nemá rád Slava, ale má ho rada Maryna. Volá sa Eduard. Možno so sebou privedie aj nejakú ženu.“

„Ďakujem za inštrukcie. Ešte niečo?“

„Na nič sa nenechajte nachytať, normálny som tu len ja,“ povedal Maksym a pozrel na Janu. „Vždy keď nalievam benzín,“ povedal a privoňal

ku kanistru, „spomeniem si, ako sme s otcom chodievali k moru.“

Čupol si ku generátoru.

„Otec v aute vozil dva kanistre benzínu a hovorieval, že ich má na to, aby sme nezostali stáť kdesi uprostred poľa, a ja ako malý som si myslel, kiežby sme tak uviazli niekde uprostred poľa. S otcom! Upiekli by sme si šašlyk v kukurici, nocovali by sme kdesi v poli, kiežby okolo neprešlo žiadne auto, kiežby nám s otcom nikto nemohol doniesť benzín, kiežby sme tu len tak stáli. Keby sme vyhladli, myslel som si, ulovili by sme zajaca a usmažili by sme ho na vatre. Práve vtedy som staval pasce na zajace a bol som presvedčený, že by mi na to stačilo desať minút, nanajvýš pol hodiny. A tak som raz tie kanistre pred cestou vybral z auta. Niekto nás okradol, doriti, povedal otec a bol zlostný celý deň, až kým sme neprišli k moru. Celý čas som čakal, kým nám dôjde benzín a niekde uviazneme. Ale benzínka fungovala a nikto nikdy neuviazol. Nemohol som s ním teda stráviť viac času ako obvykle. Tie víkendy pri mori vždy ubehli veľmi rýchlo a ja som sa znovu ocital u matky – umýval som si nohy, česal sa a chodil do školy vo vyžehlenej čistej košeli.“

„Vaši rodičia sú rozvedení?“ spýtala sa Jana, počúvala Maksyma a všímala si, ako cez lievik leje do generátora benzín.

„Áno, ešte som si trochu pamätal, ako spolu žili, ale Slava už ani nie. A ešte čosi. Príde moja bývalá manželka. S mamou sú veľké kamarátky. A mama sa už zajtra vracia do Berlína.“

„Zvládne sama takú cestu?“

„Mala ma v devätnástich, ešte to zvládne. Otec ju liečil z gastritídy. Liečil ju až tak, že som sa narodil ja. Pod'ťe, vezmeme odtiaľto poháre. Mali by byť kdesi tu...“ Maksym otvoril starú skriňu, kde ako na výstavke stáli veľké polievkové misy. Jedna z nich mala namiesto rúčky kačaciu hlavu, druhá mala na boku reliéf so zajacmi.

„Koľko teda máte rokov?“

„No vzhľadom na to, ako urputne mi vykáte, som už asi jednou nohou v hrobe.“

Jana vzala po štyri poháre do každej ruky. Maksym niesol ešte šesť.

Na prahu stála mama. Vysoká so sivými krátkymi vlasmi, tenkými perami a čiernym nafarbeným obočím. Oblečené mala čierne nohavice a dlhý sivý sveter v rovnakom odtieni ako jej vlasy.

„Tak tu si,“ povedala Maksymovi, „predstav si, tvojmu otcovi som porodila dve deti a on ma nespoznal. Celý život prežil s tými svojimi bankami a mňa teraz oslovil ako vedúcu laboratória. A vedúcou laboratória bola stará protivná baba. Ešte aj v tej svojej zmätenosti sa mi umúdril naplúť do tváre,“ mama pozrela bokom, trochu sa otriasla a potom oslovila Janu: „Prepáčte, ja som Sveta.“

„Dobrý večer,“ pozdravila ju Jana.

„Tak, môjmu synovi už tiahne na päťdesiat.“

„Mama, mama,“ rýchlo zahovoril Maksym, „to sa nehovorí, kým k tomu nedošlo.“

„Také to bolo protivné dieťa,“ povedala mama, „oj, ako

som sa s ním natrápila. A všetci mi vždy hovorili: čoskoro to bude lepšie, bude lepšie... Bude to lepšie aspoň v päťdesiatke?“

„Po prvé, ešte nemám päťdesiat,“ povedal Maksym.

„Čo na tom záleží, chlapi starnú rýchlo.“

„Tak čo, vôbec nie je lepšie?“ spýtal sa Maksym a prázdnu rukou už otvoril dvere a pustil Janu s pohármi napred.

„Teraz je to už celkom na nevydržanie.“

Maksym sa na mamu usmial.

„Nepúšťaj dnu zimu,“ napomenula ho.

„A ty nejdeš dovnútra?“

„Ešte na niekoho čakám, ešte sme sa nestretli.“

„Niekým“ mohla mama nazvať iba Karlu. Len čo sa definitívne rozviedli, mama pred ním prestala nazývať Karlu menom, ale hovorila jej „niekto“.

Z terasy bolo vidno, ako sa k dverám prirútilo čierne BMW a z neho vystúpil „niekto“ – žena s rovnako tmavými vlasmi ako auto, začesanými dozadu. Karla niesla fľašu whisky a buket červených ruží. Objala Maksyma, podala mu kvety a fľašu a povedala:

„Musíme sa porozprávať.“

Mala akýsi jemný prízvuk.

„Myslel som si, že také ruže dostanem jedine na vlastnom pohrebe.“

„Prepáč, ak je to predčasné,“ odpovedala Karla, „prinesiem ti ich aj na pohreb.“

Karla mala oči čierne ako noc a husté tmavé obočie. Človek by povedal, že to skôr ona je dieťaťom Mak-

symovej mamy, nie Maksym s veľkými svetlými očami a so širokým úsmevom.

Na terasu vyšla Ľuba a spýtala sa:

„Môže k nemu niekto prísť na kontrolu? Poslednú pred spaním, lebo je nervózny.“

„Ja už som tam bola,“ povedala mama, „a vôbec, som vedúca laboratória. Karla, dcérka, pod', ideme na kontrolu.“

Pred dverami Karle rýchlo povedala, čo má robiť, hoci ona už bola zvyknutá na neočakávané halucinácie otcovej demencie: „Sťažuj sa na niečo, prikývni, vezmi si recept a objednaj sa na utorok, lebo nerád berie pacientov v pondelok.“

Najprv vošla mama.

„Jelizaveta Pavlovna,“ povedal jej otec, „už by ste mali ísť domov. Prijmem posledného pacienta a tiež pôjdem. Vo vašom veku...“

„Jelizaveta Pavlovna,“ zašepkala si mama popod nos, „tá Jelizaveta Pavlovna bola strašná stará krysa!“ pobrala sa k dverám. „Nikdy si sa ku mne nesprával dobre a nezačal si s tým ani teraz, keď si prišiel o rozum.“

„Čaká na vás ešte jedna pani,“ poponáhľala sa povedať Ľuba.

Karla vošla do otcovej izby. Sedel v pracovni, trochu unavený, za vlastným stolom a v bielom plášti prehodenom cez plecia.

Karla si sadla na stoličku oproti.

„Čo vás trápi?“ spýtal sa otec.

„Bolieva ma hlava,“ povedala,

„Ste tu na výmene?“ spýtal sa, rýchlo si uvedomil jej prízvuk.

„Som z NDR,“ povedala Karla.

„Rozumiem,“ povedal otec a prešiel do ruštiny, „všetci sa mi sťažujú, že ich bolí hlava,“ povedal akoby sám sebe a potom dodal znovu po rusky: „Ale ja som gastroenterológ.“

„Keď zjem niečo masťné,“ povedala Karla, „býva mi ťažko.“

„Tak nejezte masťné,“ poradil lekár a potom sa zasekol a pozrel na Ľubu, ktorá stála vo dverách: nechajte nás na sekundičku.

Ľuba neochotne vyšla von a nechala dvere pootvorené, aby mohla v prípade potreby vbehnúť späť.

„Počujem,“ povedal otec, „že nie ste miestna. Možno máte viac informácií. Dnes zrána som náhodou zachytil Hlas Ameriky. Tam čistou ukrajínčinou hovorili o vojne a o tom, že Pentagon posielala do Ukrajiny strely...“

„Tak to je,“ vzdychla Karla, „Ukrajina čoskoro bude slobodná.“

Otcovi sa zatriasla ruka, niečo chcel povedať nahlas a potom stareckým písmom čosi rýchlo napísal na papier a ukázal to Karle.

Nevedela prečítať nápis načmáraný v cyrilike, a tak prikývla a zložila lístok napoly a vložila si ho do vrecka.

Ľuba si cez škárku vo dverách všimla, že sa otec znepokojil, a rýchlo pribehla k stolu Juchymovyča. Podsunula mu papierik.

„Tu je vypísaná žlčníková diéta,“ povedala, „pod’te, ideme si už oddýchnuť.“

Otec ešte raz mrkol na Karlu, potom na Ľubu a nadvihol obočie. Oprel sa o Ľubu, obišiel s jej pomocou stôl a ešte raz sa pozrel na Karlu a sprisahanecky ju potľapkal po pleci.

Karla si od Ľuby vzala papier so žlčníkovou diétou, rozlúčila sa a odišla.

Pri pracovni stála mama:

„Pod’, nech ťa objímam,“ povedala Karle. „Kto by si bol pomyslel, že sa stretneme za takýchto okolností.“

„Sfeta,“ povedala Karla potichu, „musíme niečo urobiť s Davidom.“

„Ako sa má náš chlapček?“

„Náš chlapček si zmyslel, že pôjde do vojny.“

„Čože?“ mama rozpačito nadvihla obočie. „Neboj sa, ešte je malý, nikto ho nikam nevezme.“

„Teraz je malý, ale v lete ho nezastavím.“

„Možno sa do leta vojna aj skončí. My mu to nedovolíme. Mal by sa s ním porozprávať Slava.“

„A čo si myslí jeho otec? Samozrejme, on sa má dobre, nemá oko, jeho nevezmú, ale nie je mu ľúto syna?“

„Možno mu bez oka nie je až tak dobre,“ povedala mama a na chvíľu sa vcítila do úlohy Maksymovej matky, nie Karlinej kamarátky.

„Sfeta, vieš, ako to myslím. Mám päťdesiatpäť rokov, on je moje jediné dieťa, neprodila som ho, aby šiel na vojnu, je napoly Nemeц, nemusí... a otec by mu mal vysvetliť... Alebo myslíš, že je preňho autoritou Slava?“

„Karložka,“ zahrkútala mama, „sme tím, spravíme všetko, čo bude možné.“

„Teba nepočúvne, v jeho očiach sme šialené, hysterické ženy, ktoré mu nedovolia stať sa hrdinom.“

Už sa zotmelo a v obývačke sa rozsvietili lampy. Slava porozlieval víno do pohárov. Na gauč sa z noci začali schádzať zasnežené mačky. Huňatému kocúrovi na kožušku na bruchu poprimrzali kúsky špiny – urputne ich vyhrzoval a rozhadzoval okolo seba – roztopali sa a zostávali po nich tmavé kôpky mokrej srsti.

Karla využila, že pri Slavovi nikto nebol, a podišla k nemu:

„Slava,“ povedala, „David chce ísť do armády.“

„Nech počká, kým mu zaschne mlieko na brade,“ odvetil Slava.

„Čo?“

„Vravím, že najprv musí podrástť. Koľko má? Triásť?“

„Tvoj synovec má sedemásť,“ rozhorčila sa Karla, „sedemásť. Kde je Maksym?“

Maksym vyšiel von privítať ďalších hostí.

Za oknom preblyslí svetlá. Auto podľa všetkého zaparkovalo za Karliným BMW. Vo dverách sa objavil muž v zelenej košeli na bielom tričku. Bol holohlavý, so svetlou riedkou briadkou a náušnicou v uchu. Za ním kráčala vysoká chudá dievčina s krátkymi vlasmi. Mala na sebe široký pletený kabát a okolo krásneho dlhého krku mala obtočený šál – akoby si ho ním predžovala, ako to robia v afrických kmeňoch. Na nose jej sedeli obrovské okrúhle okuliare s tenkým rámom.

„Edik!“ povedal Maksym s úsmevom.

Edik pred sebou niesol darčkový kôš s ovocím. Na porozkladaných banánoch ležal ešte akýsi balíček. Položil košík a objal oslávenca.

„Starý!“ zvolal.

„Edko!“ zvolal Maksym.

„To je pre teba,“ Edik mu vtisol kôš do náručia, „vitamínová bomba. Banány, ananás, marakuje. A toto,“ ukázal na balíček na banánoch, „je tvorivý darček.“

Edik bol umelec. Písal patetické, industriálno-demokratické básne, vážnu prózu a mal ambície romá-nopisca snívajúceho o Netflixu.

„Tu máš, otvor ho,“ povedal Edik.

V balíčku bola knižka.

„To je moja najnovšia zbierka! Najčerstvejšia!“

Názov zbierky znel *Ocel'*.

„Akurát dopisujem jednu dokumentárnu prózu o vojne. To je teraz naša povinnosť, inak to nejde.“

„Ach, prepáč, drahá,“ Edik oslovil dievča, „toto je Eliza, kultúrna pracovníčka, organizátorka, ktorá viedla knižný klub o *Oceli*, a tým sa spojili naše osudy.“

„Veľmi ma teší,“ povedal Maksym.

„Ó, a mám pre teba ešte jeden darček, pozri sa,“ Edik z náprsného vrečka vybral knižočku previazanú zlatou stužkou. „Je to zápisník na päť rokov. Každý deň počas piatich rokov si doň môžeš písať, čo len chceš. Ja napríklad každý deň píšem tri prídavné mená o sebe. Dnes som si, povedzme, napísal: očarený, nervózny, rozhodný.“

„Na čo to je dobré?“ spýtal sa Maksym.

„Najväčšia hĺbka je v nás samých,“ vyhlásil Edik.
„Ako sa má otec?“

„Po starom. Pod'me už za ostatnými. Je tu aj Karla.“

„Načo sa sem trepala? Myslela si, že už je kar?“

„Tak to náhodou vyšlo, niečo odo mňa chce.“

„Ved' si jej už dal všetko, čo si mal,“ zasmial sa Edik.

Eliza kráčala za nimi.

„Už sme všetci!“ ohlásil Maksym v obývačke a pri tých slovách zhaslo svetlo. „Opá,“ zvolal Edik, „na našej ulici je nemocnica, a tak nám elektrinu nevypínajú, aké šťastie!“

„Ani nám nie,“ povedala Ľuba a vstala, aby šla k otcovi, „len občas.“

„Zapál'te narodeninové sviečky,“ nazrel z terasy Slava, „nesiem mäso!“

„Kde, doriti, je Slava junior?“ spýtal sa Maksym.

„Našli ho pod terasou, kládol pasce na zajace, odrezal si kúsok prsta, už sme mu ho obviazali, tam je,“ povedala mama.

V tmavom kúte vo východnom kresle sedel Slava – chudý rozhodný chlapec, asi deväťročný, s modrou na líci – a prezeral si obvaz.

„Sám si bol takýto. Akoby to bolo včera,“ povedala mama, „dal si mi zabrať.“

Pri tých slovách Karla zdvihla obočie a pozrela na Maksyma. Zjavne si pri zmienke cudzieho dieťaťa spomenula na svoje trápenie – Davida. Slava junior vstal a pribehol k otcovi: „Daj mi ten šampur, daj mi ho,“ žobronil o ostrú špajľu na šašlyk.

„Bože, ešte si ním ublížiš,“ namietol Slava, „podaj mi tanier.“

„Tato, no tak, daj mi ho!“

„Daj mu ho,“ povedal Maksym, „ak tu nenarobí bordel so šampurom, tak s niečím iným.“

Junior schmatol šampur a vybehol von: „Ja budem ješ' v zákope!“

„Už tam vyryl zákop?“ spýtala sa Maryna.

„Už na obed,“ povedal Slava pokojne, akoby to bolo očakávané a jasné.

„Tak teda, na zdravie oslávenca!“ zdvihol pohár Edik, „mnoha leta, Maksym!“

Všetci zdvihli poháre.

„Zapni generátor,“ povedal Slava, „zatancujeme si!“

„Idem s tebou,“ ponúkla sa Karla a dobehla Maksyma pri východe.

Maksym kráčal napred.

„Ako otec s tým musíš niečo spraviť,“ povedala Karla z tmy Maksymovmu chrbtu.

„Čo môžem spraviť?“ obzrel sa Maksym.

Karla mu rukou mlčky naznačila, nech sa poponáhľa, hostia čakajú svetlo.

„Povedal som mu svoje,“ povedal Maksym cez plece, „ale tiež musíš pochopiť, že presne o sedem mesiacov už zaňho nebudeš môcť rozhodovať.“

Karla stála vo dverách do garáže. Na sivastej, ešte nie celkom nočnej oblohe sa černala jej postava.

„Rozhodnúť nie, ale dohovoriť sa mu dá vždy,“ povedala, „a to môžete spraviť len ty a Slava. Ved' vieš, že ten z rodičov, ktorý je vždy nablízku, je pre dieťa vždy horší

a menšia autorita. To je daň za to, že si vždy s ním,“ Karla znela urazene.

„Poviem Slavovi,“ odpovedal Maksym a zapol generátor.

Karla chcela ešte niečo dodať, ale keď zareval generátor, jednoducho sa otočila a po vyšliapanom chodníčku sa vrátila do domu. Maksym vyšiel z garáže a nechal dvere za sebou otvorené. Po chodníčku sa k nemu šinul Slava junior, prešiel okolo Karly a mával šampurom.

„Pozri, pozri sa, čo dokážem!“ kričal Slava. „Pozri sa!“

Zastal, z vrecka vybral jablko, nadhodil ho a skúsil ho trafiť špajľou, ale jablko letelo privysoko a Slava v snahe zasiahnuť ho zo všetkých síl zletel dole.

„Aby sa toto dieťa dožilo dospelosti,“ zamrmlal si pre seba Maksym, keď dvíhal Slavu zo zeme, „treba ho niekam zavrieť...“

Medzitým vnútri Jana vysvetľovala tradičnú zába-
vu súvisiacu s kalytou. Slava našiel tyč na mop, Ľuba nazbierala popol z kozuba. Kalytu červenou stužkou priviazali k tyči. Jana mala zapísané pokyny od babky Todosie a poznala tento zvyk z kníh, ale Ľuba mala praktické skúsenosti, a tak velila ona.

„Ty si sadni na koňa,“ povedala Edikovi a podala mu kutáč, „a ty budeš pánom Kalyťanským!“ povedala Slavovi. Nesmieš sa smiať, inak prehráš a skončíš v po-
pole.“

„Chod' za dvere a vojdi ako na koni,“ smiala sa Jana.

Edik zamračene vbehol do obývačky.

Slava vyskočil na gauč:

„Dobrý večer, pán Kociubynský!“ vyhlásil Slava.
„Kam idete? Poprosím vaše doklady a vojenskú knižku.“

„To je také realistické, až sa mi podlamujú kolená,“
povedal Edik.

„Dám ti do zubov,“ pán Kalyťanský dodržiaval po-
kyny.

Kociubynskému nepadlo ťažko nesmiať sa.

„Jedz, no tak!“

Edik priskočil ku kalyte, ale Slava ju prudko zdvi-
hol až k stropu a Edik s vážnym pohľadom vyskočil na
gauč a strčil odtiaľ Slavu, ten sa vydal na útek a až
pri východe na terasu Edik predsa len dobehol kalytu
a zahryzol sa do tučného vtáčika, ktorý v nej vyrástol.

Potom na Slavov blokpost prešiel Maksym. Kalytu
si vyskúšali aj dievčatá, hoci by podľa tradície nemali,
ale Jana to ako výskumníčka tradícií dovolila, vraj sa
majú prispôsobovať novej kultúre a emancipovať sa.
Maksymovi sa páčilo, ako Jana skákala k tyči, a on le-
žal na podlahe a díval sa, ako sa jej pri skokoch vyhrí-
ňa sveter a odhaľuje jej rebrá. „Už žijem takmer pol
storočia a stále ma zaujíma to isté,“ pomyslel si. Slava
nechcel byť Kociubynským a vrástol do úlohy Kaly-
ťanského. Keď obe kalyty zjedli a teraz už Slava junior
celý od sadzí behal s tyčou po terase, všetci si posadali
do rôznych kútov izby. Edik si sadol na podlahu, oprel
sa chrbtom o gauč a v polohe mysliteľ'a povedal:

„Myslím si, že vojna sa v lete skončí. Najmä, ak
nám Nemecko,“ veľavýznamne fl'ochol na Karlu, „dá
Taurusy. Ale Rusko sa vysilí a my budeme čoskoro na
Kryme...“

„Akí my?“ spýtal sa Slava.

„No, vy,“ usmial sa Edik, „vlastne, Slava, pracujem na jednom dokumentárnom projekte. Chcel som sa s tebou porozprávať. Čo myslíš, koľko má ešte Rusko rakiet?“

„Čertvie, Edik,“ povedal Slava.

„Aspoň približne.“

„Odkiaľ to mám vedieť.“

„A čo myslíš, kedy budeme na Kryme? Prerušili sme im logistiku. Potom sa pustíme do ničenia ich protivzdušnej obrany.“

„Možno aj nie, Edik, ja zo svojho lesa na Krym nedovidím. Nerozmýšľam o raketách a logistike. Ja kopem.“

„Nechcem ti zobrať agendu, chápeš.“

„Čo mi nechceš zobrať?“ Slava prežúval klobásku a chytil fľašku piva medzi malíček a prstenník.

„Nechcem hovoriť za teba, v knihe chcem dať hlas vojakom. O čom sa tam rozprávate?“

„Rozprávame sa o tom, že je ťažké kopať zmrznutú zem, hlina je tiež naprd. Piesok sa dá.“

„A nejaké všeobecnejšie rozhovory? Jeden americký generál tvrdí, že Krym je pasca.“

„Čertvie,“ povedal Slava unavene. „Ja sa do Krymu nedokopem.“

„Naša babka,“ zapojil sa Maksym, „bola šporovlivá žena. Nechcela míňať na oranie záhrady, vraj čo bude platiť, keď má dvoch vnukov? Nech si sami kopú! Vidíš, Slava,“ Maksym oslovil brata, „babka správne investovala do tvojej budúcej kariéry.“

„A do tvojej kariéry investoval Koľa Karbid. Teraz máš originálnu podobu jednookého umelca. Je mi

z tvojich obrazov zle," Slava stál a grilovavou klobáskou mieril na jeden z obrazov na stene. Na nej bola ulica v zimnej hmle, cez ktorú presvitali obrysy holých stromov.

„Tak sa na ne nepozeraj," povedal Maksym.

„Len jedným očkom," odvrkol Slava.

„Už sme prakticky v Európe," vykladal ďalej Edik, „je neuveriteľné, že na to, aby nás prijali do európskej rodiny, musela byť najprv raneaná polovica krajiny.“

„Ale kde by nás kto prijímal," namietol Slava.

„Hovorím ti, čo tvrdia analytici.“

„Nech tvrdia. Európa sedí a vyčkáva, či sa z toho dostaneme. Prosím, Nemecko," Slava ukázal na Karlu, „Nemecko nám posielalo helmy. To je pomoc...“

„Čo s tým mám ja?" už sa nezdržala Karla, „okrem iného mám syna! Ktorý chce namiesto helmy poslať svoju hlavu!“

„Myslel som to obrazne," povedal Slava, „nerozčuľuj sa.“

„Radšej by si sa s Davidom mohol porozprávať.“

„Porozprávam. Poviem mu, ako je všetko v skutočnosti.“

„Napozeral si videá z Chersonu, ako všetkých nosia na rukách, a teraz..." Karla zmĺkla.

„Bojí sa, že sa mu v jeho veku vyhne vojna," Slava sa usmial. „Nevyhne... Ešte aj Maksym pôjde, lebo dvojkí nezostanú. A David nech nebojuje za Ukrajinu.“

Má predsa nemecký pas. Bude musieť bojovať za Nemecko.“

„Kde je junior?“ Maksym ukázal na prázdne kreslo v rohu.

Maryna vybehla na terasu s krikom: „Slavaaaaa!“

Kdesi z húštia pri rieke sa ozval šuchot.

„Tu sóóóm!“

„Čo tam robíš?“

„Kopem ľad!“

„Panebože,“ zašepkala Maryna, vrátila sa, aby si niečo obliekla, a vydala sa hľadať hľadača.

„Jana,“ povedal Maksym, „pod’te aj vy, donesieme si ľad do kokteíllov.“

Jana sa práve zhovárala s Ľubou na gauči a Maksym počul iba útržok Ľubiných slov: „Podľa toho, z ktorej strany zabreše, odtiaľ bude tvoj nastávajúci...“

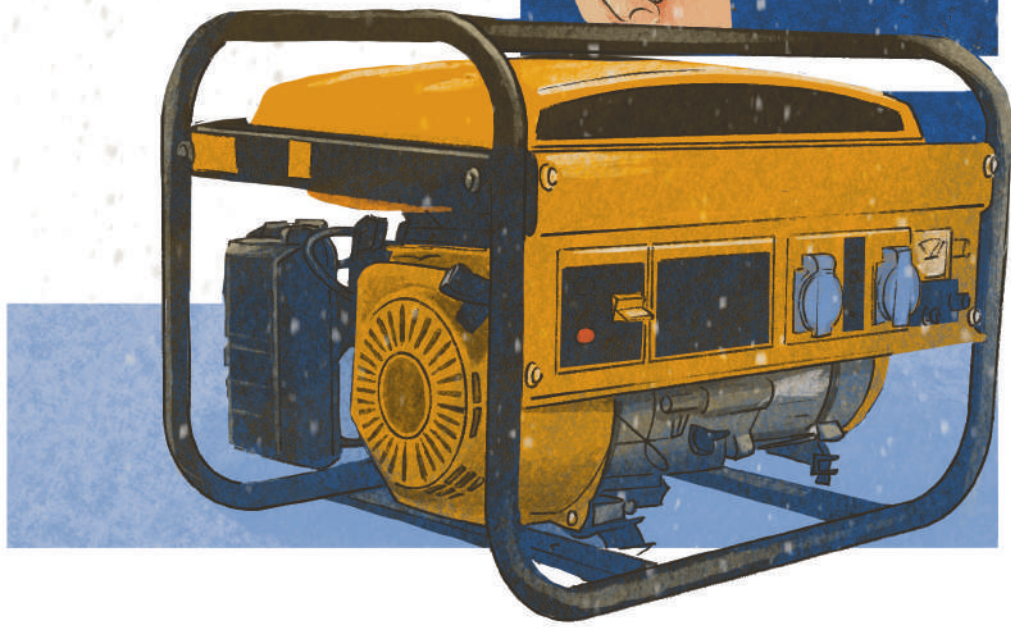
„Jana,“ zopakoval Maksym, „pod’te, kým si tam to dieťa nevyrúbe dieru.“

Maryna už vybehla na terasu, Maksym ju dobehol a povedal:

„Chod’ do domu, počujem ho a hneď ho privediem. Dávaj pozor, aby Edik nenarozprával sprostosti Slavovi. Ja pôjdem rovno k rieke a Jana príde od potoka.“

Hneď za záhradnou brámkou sa do riečky vlieval potok. Maksym s Vadikom, ktorý v detstve býval v Janinom dome, na tom prameni budovali zmenšené modely Dniprovskej elektrárne. Stavali kladky, opory, vodné nádrže, modelovali záplavy okolitých dedín. V júni toho roka im prítok Dnipra prišiel až k prahu a Maksym sníval, že

z okna svojej izby uloví kapra. A možno aj šťuku alebo tolstolobika. Otec ho povzbudzoval a rozprával mu o širokých tokoch vo svojom detstve a o tom, ako s dedom lovili ryby medzi jabloňami holými rukami. „A tam pod slivkou som chytil šťuku!“ povedal a díval sa, ako sa synovi blýskajú oči. Maksym sa brodil zatopenou záhradou a medzi jabloňami a slivkami hľadal šťuky a kapry, ale boli tam nanajvýš tak žaby. Po nociach sa mu snívalo o húfoch tolstolobikov, ktoré sa lesklými telami otierali o stromy, a o zrkadlových kaproch, ktoré svetielkovali, keď ich niekto chytil do rúk.

„Klame ti,“ povedal starý otec, „nestoj bosý vo vode, lebo prechladneš a dostaneš zápal kostí.“

„Ako Lesia Ukrajinka,“ dodala babka, „ešte raz ťa uvidím vo vode a dostaneš po zadku!“

Maksym vedel, že babka ho nedobehne a nevybi-je, a ani ho nepošle späť k matke, a tak sa brodil po kolená vo vode a dúfal, že sa mu pošťastí.

„Alebo pripláva nutria a poobhrýza ti prsty na nohách,“ strašila ho stará mama. „Videl si, aké má zuby?“

Nutrie sa Maksym nebál. Teraz tie stromy pokrýval sneh a potôčik tiekol pokojne a neopúšťal brehy. Ba čo viac, celkom ho znehybnil mráz.

„Opatrne,“ povedal Maksym Jane, „niekde môže ľad prasknúť. Neboli silné mrazy a prúd podmýva ľad. Budete mojimi očami.“

Kráčali okolo potoka k rieke, odkiaľ doliehal vrzgot a tupý klepot.

Už keď zišli z terasy, videli, že junior sa vyškriabal na samý ľad a čosi tam majstroval s čelovkou na hlave.

„Slava!“ zvolal Maksym. „Pod' sem.“

„Rúbem ľad!“ zakričal detský hlas.

Maksym sa nahol k Jane – zapnite baterku na telefóne. Jana zapla baterku a podala telefón Maksymovi. Zdvihol ho hore a povedal:

„Vyjdi na svetlo, junior!“

„O chvíľku, ujo Maksym, len dorúbem!“

„Pod' ku mne a ukážem ti poriadny ľad! Tu rúbeš stojatú vodu, zelenáč! Vyjdi na svetlo.“

Klopkanie ustalo a svetlo baterky sa začalo približovať, až kým sa z tmy nevynoril celý junior vyzbrojený sekerkou.

Jana ho pre istotu chytila za rukáv.

„Ideme domov,“ povedala.

Junior sa jej vytrhol.

„Ale ujo mi sľúbil poriadny ľad!“

„Ideme, ideme,“ povedal Maksym. „Narúbeš nám na mojito, však, Jana?“

„Na mojito je trochu chladno a tma,“ povedala.

„Život je len jeden, možno sa nedožijeme leta a v jadrovom popole budeme ľutovať, že sme s mojito čakali do leta...“

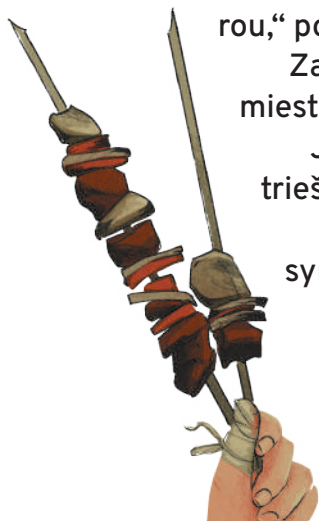
Maksym zastal a za golier potiahol juniora na chodník pred seba.

„Nepáči sa mi, že za mnou kráčaš so sekerou,“ povedal. „Rúb!“

Zastali pred potokom, ktorý sa na jednom mieste menil na zamrznutý vodopád.

Junior sa zahnal na vodopád a ten sa roztrieštil na márne kúsky.

„A do čoho dáme ľad?“ spýtal sa Maksym.

„Do čiapky!“ odhodlane vyhlásil junior.

„Janka,“ povedal Maksym, „dajte svoje biele rúčky, nech si aj ony užijú trochu chladu.“

Jana natiahla dlane a Maksym jej vysypal do ruky za hršť ostrých ľadových úlomkov.

„Ujo Maksym, a ty chceš ísť na vojnu?“ spýtal sa junior.

„Neviem,“ povedal on.

„Je ti ľúto, že nemáš oko? A nechcel by si byť celkom slepý? Vtedy majú ľudia ostrejší čuch, chodili by sme na zajace...“

„To znie vábivo,“ ozval sa Maksym. Jana rýchlo kráčala vpredu v tmenom svetle z okien obývačky a za ňou sa ozýval rozhovor juniora s ujom.

„A nechcel by si byť slepý na pravé oko namiesto ľavého? A mohol by si byť ostreľovačom? Pýtal si sa v komisii, či im stačí jedno oko?“

„To by som teda chcel,“ povedal Maksym, „musím sa na to spýtať. To máš pravdu. Aj tak si jedno oko prikrývajú. Ďakujem.“

„Nemáš za čo,“ zvolal junior, „možno niečo vymyslíš. A David je už na vojne?“

„Ešte nie,“ povedal Maksym.

„A koľko má rokov?“

„V lete bude mať osemnásť.“

„Tak mu závidím!“ vzdychol junior. „Ja ešte musím čakať osem rokov a dva mesiace!“

„Bože!“ skríkla Ľuba. „Aspoň mu vezmite tú sekeru!“

Jane od chladu zmeraveli ruky, ľad hodila do umývadla v kuchyni. Pocítila, že za ňou niekto stojí. Bola to Karla. Nahla sa nad umývadlo vedľa Jany a zašepkala: „Povedzte mu, nech Davidovi dohovorí. Je to jeho jediný syn.“

Jana sa otočila.

„Kto som, aby som mu niečo hovorila? Som len suseda.“

„Máte naňho vplyv, poznám ho dlhé roky. Povedzte mu niečo.“

„Ani som nevedela, že má syna.“

„Spravte, čo môžete. Zachráňte jeden život.“

Jana pokrčila plecami a zvyšky ľadu zaliala vodou.

„Prosím. Poznám ho,“ Karla sa otočila na odchod a už vo dverách povedala:

„Navrhne vám, že vás namaľuje.“

Z obývačky sa ozval cingot. Edik pozýval osadenstvo na prípitok. Karla vyšla a zanechala po sebe akúsi horkú citrusovú vôňu.

„Nech sa všetci,“ hovoril Edik s pohárom v ruke, „vrátia živí. A tebe, drahý priateľ, môj najbližší priateľ, želám veľa inšpirácie, síl, aby si po víťazstve budoval všetky mosty, všetky školy a nemocnice, všetky budovy. Roboty máš vyše hlavy! Nech si ruky neoddychnu! Bud' zdravý, drahý môj!“

Už trochu pripitý Edik podišiel k Maksymovi a hlasno ho pobozkal na obe líca. Vo dverách sa zjavil otec.

„Nemôžem spať,“ rozhodil rukami.

„Oci,“ podišiel k nemu Maksym, „dajte si s nami pohár vína.“

Otcove páperové sivé vlasy osvetľovala oranžová lampa v rohu. Stál na neistých nohách vo vysokých ponožkách a v domácich papučkách. Mal oblečený teplý červený flanelový župan.

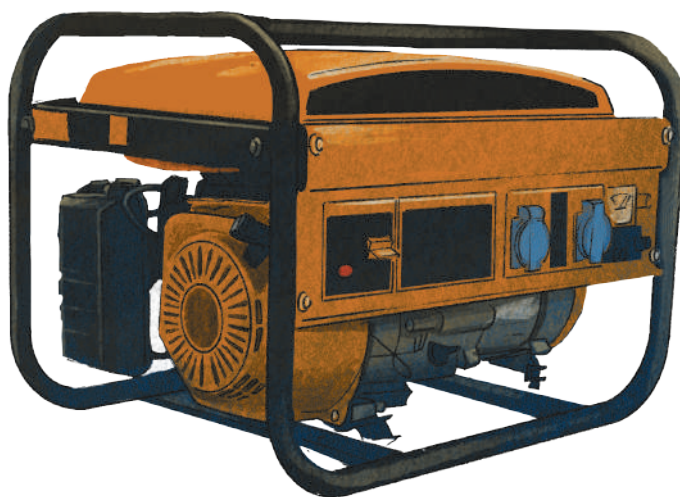
„Liza,“ oslovil matku, „tento muž ma oslovuje otec.“

„Liza,“ mama prevrátila očami.

„Som tvoj syn,“ povedal Maksym. „Bývame tu spolu. Vypi si na moje zdravie.“

„Ty a môj syn?“ otec zmätene stál a potom sa zasmial. „No, keď hovoríš,“ od smiechu sa až zachvel, „nalej!“

Otec ironicky nedôverčivo vypil víno, sadol si do kresla a pozeral sa na Maksyma so sympatiou a smiechom. Víno prinieslo očakávanú únavu a po chvíli mu oťaželi viečka, oslabli ruky, narovnali sa mu nohy a posediačky zaspal v kresle, ako to vedia iba starí ľudia, keď sa ich svet postupne rozplýva. Keď sa mu Ľubine teplé ruky dotkli pleca a on pootvoril oči, naokolo už

nebol nikto, len tmavé mačky spiace na gauči. V izbe svietilo tlmené svetlo lampy stojacej v kúte. Roman Juchymovyč sa rozhlíadal naokolo – izbu nespoznával, ale zároveň mu bola známa, akoby bol malý chlapček a mama sa ho chystala uložiť na spánok. Len z obrazu na stene oproti sa naňho pozeral sivý starec, ktorý mu vzdialene kohosi pripomínal – akoby ho kedysi navštevoval v snoch a chytil ho za nohy. Juchymovyč sa naňho nechcel pozeráť, chcel vstať. Ľubyne ruky ho podržali a on pomaly odkráčal do spálne.

Jana zatiaľ stála pri diere v plote a zapínala baterku v telefóne, aby prešla cez ďalšiu dosku. Jej svalová pamäť ešte nefungovala tak ako Maksymova a vôbec sa jej nechcelo vo finále večierka skončiť v snehu. Skôr než si pozrela pod nohy, zdvihla hlavu a všimla si žiariivé zimné hviezdy. Viseli nad uličkou, riekou a potokom ako širočizná prikrývka. Boli blízko a nízko ako ešte nikdy. Rozhostilo sa také ticho, že každučký pohyb znel ohlušujúco.

„Jana,“ zaznelo z terasy.

Stál na nej Maksym.

„Jana,“ zopakoval.

„Dobrá noc,“ povedala Jana.

„Hav,“ odpovedal on.